921

FOI VOLANTE

ŞALOM ALEHEM

Staţia Baranovici

La Regele Ahasverus. – Doi Antisemiţi. – Al Zecelea. – Concurenţii. – Hoţii.

TRADUCERI DIN IDIŞ

de

C. SĂTEANU

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI

IAŞI
EDITURA „VIAŢA ROMÎNEASCĂ“ S. A.
1921

PREŢUL 4 LEI

„FOI VOLANTE”.

„Foi Volante” este o bibliotecă de răspândire fără să fie o bibliotecă de popularizare. În aceasta colecţie Institutul de Editură „Viaţa Românească” va tipări operele celor mai însemnaţi scriitori români și străini.

Formatul volumelor fiind mic, opera scriitorilor tipăriţi vă fi selecţionată. Se va alege numai ceea ce este eminent, numai ceea ce poate avea un interes deosebit pentru cetitor.

Acest format redus va face cu putinţă ca preţul fiecărui volum să fie destul de modest și deci suportabil în momentele acestea când, din cauza scumpetei generale, cărţile au ajuns la preţuri exorbitante…

Așadar prin colecţia „Foi Volante”. Institutul de Editură „Viaţa Românească” pune la îndemână publicului o serie de opere scurte, bune și ieftine.

Până acum au apărut:

Caragiale, Culegeri Postume

C. Dobrogeaui-Gherea, Poetul ţărănimii (G.Coșbuc).

G. Galaction, Mustafa Efendi și Paiaţa Maicii Domnului de Anatole France.

Mihail Sadoveanu, în amintirea lui Creangă

J. *Lermentov,* Demonul

Al. *Sevastos,* Rime sprintene.

D. D. Patrașcanu. Strategie și o excursie de plăcere.

Ș A L O M A L E H E M
Staţia Baranovici
și ALTE SCHIŢE
Traduse de C.Săteanu

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI

ȘOLOM ALEHEM

Schiţă biografică

Născut la !8. Februarie !859 într-un orășel de lângă Periaslov din gubernia Poltava, Șalom Alehem și-a făcut primele studii în această localitate, iar la vârsta de cincisprezece ani a început să colaboreze la diverse publicaţiuni redactate în jargonul evreesc, limbă în care și-a scris întreaga operă literară.

La douăzeci şi unu de ani a obţinut diploma de rabin, stabilindu-se la Lubno, unde a stat pană la anul !883. De la această epocă începe activitatea sa literară cu poezii, cu schiţa dramatică; “Mai sus şi mal jos” *cu romanul* „Sender Blank și neamul său”.

La !887 tipărește la Petrograd câteva schiţe minunate din viaţa copiilor evrei — între care: Cuţitașul, “Din vioară”, „Bani de Chanuka”, „Titirezul *etc. — iar la !888 publică la Bardicew, un târg pe care l-a zugrăvit în numeroase schiţe satirice-poemele în* proza „Flori”, *studiul de fină analiză literară* „Judecata lui Șumăr *în care persiflează pe scriitorul de romane senzaţionale* Șumăr *— Și cu care obţine mari succese.*

Moștenind o avere-mare de la socrul său, trece la Kiew unde se ocupă cu bancheria fără a-și întrerupe un moment activitatea literară. La !888 tipăreşte „biiblioteca populară evreiască” redactată în „Idiș”, la care colaborează cei mai reputaţi scriitori. În această colecţiune și-a tipărit romanele “Stempeniu” *și* “Iosole Solovei”.

La !890 se stabilește la Odessa unde devine reprezentantul unei societăţi de asigurare și unde face cunoştinţă cu mediul de la bursă pe care II zugrăvește în chip maestru în celebrele scrisori ale lui “Menahem Mendel”.

La !893 se reîntoarce, la Kiew unde colaborează la revista „Amicul Casei*, *redactată de scriitorul evreu* Spector. *În această revistă și-a publicat re numitele schiţe ale lui* “Tolba Lăptarul”.

La !895 se stabilește în Elveţia de unde trece în America. Aici scrie la diverse reviste, publicându-și între altele, romanele “Potopul” *și* “Motăl al Dascălului”.

Întorcându-se în Rusia, el se îmbolnăvește grav, din care cauză pleacă în Italia unde stă mai multă vreme; apoi se întoarce iar în Rusia.

Șalom Alehem *a părăsit Rusia definitiv în urma pogromurilor. El a trecut și prin România, vizitind laşul și Bucureştiul unde a cetit, cu darul său minunat și cu humoru-i irezistibil, unele din lucrările sale satirice.*

Șalom Alehem *a murit la !9 Mai !9!6 în America, unde și-a trăit restul vieţii, lăsând în urmă-i numeroase opere literare, aproape două sute de volume și volumașe. Operele sale au fost tipărite în Rusia, Polonia și America în sute de mii de exemplare și în numeroase ediţii.*

Actualmente s-a instituit la New York un comitet de scriitori care reeditează întreaga-i operă.

Multe din scrierile sale au fost traduse în limba ebraică și în Limba rusă, iar de curând s-a tipărit la Berlin, în editura rusească „Ladișnikov, un volum de nuvele alese, care cuprinde și “Cântarea Cântărilor”.

Traducătorul.

STAŢIA BARANOVICI

— Episod din vremea cnutului, epoca Împăratului Nicolai I al Rusiei –

…De astă dată nu eram mai puţini decât vreo două zeci de evrei și ședeam ghemuiţi într-un va gen de clasa treia.

Vorba vine că „ședeam” — căci în realitate se deau numai aceia care putuseră să ocupe locurile din vreme; ceilalţi stăteau rezemaţi de stela —, jul vagonului, dar cu toate acestea luau parte dreaptă la discuţie ca şi cei care ședeau. Discuţiunea era foarte animată. Discutau cu toţi laolaltă, ca de obicei…

Era dimineaţă. Lumea odihnită după somnul ce a putut fura, isprăvise rugăciunea matinală, îmbucase ce putuse și acum era foarte dispusă să stee la taclale.

Ce se discuta? De toate ! Fiecare voia să spună câte o noutate proaspătă, senzaţională, ceva care să atragă atenţiunea tuturora. Dar nimeni nu izbutea să atragă norodul ! La fiece clipă discuţia trecea de la un subiect la altul!

Ba se vorbea despre *„urajai”*[1] ba se vorbea despre grâu și orzoaică, și — în aceiași… ordine de idei! — se schimba vorba despre războaie!

Dar discuţia despre războaie nu ţinu cinci minute și se făcu un hop de-a dreptul la revoluţie, de la revoluţie vorba trecu la Constituţie și de la Constituţie era firesc să se treacă la pogromuri, la toţi dușmanii evreilor la toate persecuţiunile și pacostele îndreptate împotriva lor: cu izgonirile de la sate, cu emigrările în America și la toate necazurile și mizeriile ce se pot auzi în vremurile frumoase de astăzi — falimente, exproprieri, *„voienoe polojenie”* [2] ,) spânzurători, foamete, holeră, Purișchevici, Azev…

— A… z… e… v !.

Cineva a rostit numele acesta, cineva a amintit numele acesta, și tot vagonul a început să fiarbă: „Azev!” și iar „Azev” și inc’odată „Azev” și iar „Azev” și din nou „Azev”…

— Nu vă supăraţi, sunteţi toţi niște deștepţi!

La’n auzi ce mai tura-vura cu Azșew?! Ptiu! Un adevărat tâmbălău ! Dar ce lucru mare e acest Azșev?

Un nimic, un fleac, un huligan, un chelbos, un denunţător, o nulă; un nimic și para-nimic! Dacă m-aţi ruga, v-ași povesti eu o poveste despre un denunţător de la noi din Caminca și atunci aţi recunoaşte singuri căi Azșev e un fleac pe lângă dânsul!...

Cu asemenea vorbe izbucni unul dintre pasageri, care n-avea loc în vagon și

---

[1] Urajai, rusește: recoltă.

[2] Voienoe polojenie: stare de asediu.

care stătea peste noi, ţinându-se de mijlocul vagonului. Întorc capul, ridic ochii și zăresc un individ c'o șapcă de mătase ce se poartă de obicei Sâmbăta, c'o faţă mică roșietică, cu ochii zâmbitori, fără dinţii din faţă, din care pricină, pare-se, când vorbea pronunţa „ș" în loc de „z" iar pe „ţ" îl rostea aproape fluierând… Din această cauză pronunţa „Azșev", în loc de „Azev".

Individul acesta mi-a plăcut îndată. Mi-a plăcut felul său de a fi atât de comunicativ, felul de a vorbi și mai ales felul în care ne trata pe toţi ca pe niște dobitoci! Un asemenea om mi-e drag, îl invidiez!

Aşadar, obţinând pe neașteptate un atestat de dobitocie din partea Evreului din Caminca, toată lumea a rămas la primul moment uluită, ca şi cum i s-ar fi turnat pe cap o cofă cu apă rece. Dar curând toţi îşi veniră în fire, schimbară priviri între ei și mai toţi se adresară Evreului din Caminca:

— Dacă vrei să te rugăm, iată, te rugăm, povestește-ne și te ascultăm: ce lucru mare s-a întâmplat la voi, la Caminca? De ce stai? De ce nu șezi? Zici că nu-i loc? Ia'n mai strângeţi-vă și faceţi loc, fiţi buni!…"

Și lumea care și așa era destul de îngrămădită, se ghemui și mai mult și făcu loc Evreului din

Caminca. Iar Evreul din Caminca se așeză foarte comod, în tot largul lui (întocmai ca rabinul în momentul ceremoniei circumcisiunii, când ceaușul strigă: „Nașul!" și se aduce copilașul pentru a fi supus operaţiunii rituale) — îşi ridică cascheta de pe frunte și începu să vorbească cu vorba lui cam tărăgănată:

— Ascultaţi, oameni buni! Ceea ce vreau să vă spun, s-o știţi, nu e o plăsmuire ce se poate ceti într-o cărticică de povești, nu e o poveste fantastică din „O mie și una de nopţi" ci e, mă înţelegeţi, o istorie care s-a petrecut, dacă voiţi să mă credeţi, chiar la noi la Caminca. Mi-a povestit-o tatăl meu — fie-i ţărâna ușoară! — care a auzit-o și el de la tatăl său. Cică toată povestea asta a fost scrisă la noi undeva într-o carte, care a ars demult. Puteţi râde. Dar eu vă spun că-i păcat c'a ars cartea, căci ea cuprindea un șir de povești mult mai frumoase decât asta pe care v-o spun eu și mult mai frumoase chiar decât acelea care se tipăresc în zilele de astăzi, prin cărticele și gazete…

În sfârşit e o poveste din vremea lui *Nicolae I,* de pe vremea cnutului - ce râdeţi?! Știţi ce înseamnă cnutul? Cnutul înseamnă când te cnutue, adică când te bate cu cnutul și te pune să alergi după sistemul rusesc: *Scvozistroi.* Ce-i aia „Scovzistroi"? Iacă nu știţi! Să vă spun eu. Închipuiţi-vă soldaţi înșiraţi pe două rânduri și că vă preumblaţi printre ei de vreo douăzeci şi cinci de ori, încolo și încoace… vă rog să mă iertaţi — cu tot respectul ! — goi, așa cum va născut mama, și vi se face întocmai cum v-a făcut Rabinul la Heider[3]) când n-aţi vrut să 'nvăţaţi!

Acuma știţi ce înseamnă „Scvozistroi"? Prin urmare, ascultaţi mai departe…

Într-o zi, ca azi, se întâmplă un caz că vine ordin de la guvernator — pe

---

[3] Heider, evreiește: școală primitivă pentru copilașii evrei.

atuncea Vasileicov era guvernator — ca un Evreu anume Kiva să fie bătut cu cnutul. Cine era acest Kiva și ce lucru mare a păcătuit ca să fie astfel condamnat, n-aş putea să vă spun hotărât. Cică de felul său era cârciumar: un om mărunţel, c'abia se făcea văzut și pe deasupra. Și un holteiu tomnatec! Și-i dă Dumnezeu gândul și într-o zi începe o discuţie cu creștinii adunaţi la cârciuma lui. — era într-o Duminică! — despre *„Naș bog, v-aș bog"*[4]) și din vorbă în vorbă, fost-au chemaţi și starostile și pristavul și s-a încheiat un proces-verbal! Și cârciumarul, prostul, în loc să dee o vadră de rachiu ca procesul-verbal să dispară, el nu: „Kiva nu-și retrage cuvântul!" pentru că pe lângă toate păcatele, mai era și încăpăţânat. Ce credea e!? Că va fi amendat și-salutare ! Cine să se fi aşteptat la o asemenea pedeapsă, ca pentr-o simplă vorbă prostească să fie bătut cu cnutul, sistem „Scvozistroi"!

În sfârșit, ce mai. Vorbă, holteiul nostru a fost prins și arestat urmând să i se tragă douăzeci și cinci cu cnutul, cu toată parada cuvenită, așa cum a orânduit Dumnezeu!

Ş-acuma cred că vă-nchipuiţi ce fierbere s-a produs la noi în Caminca când s-a aflat această istorie! Și când trebuia să se întâmple o asemenea nenorocire? Tocmai înspre Sâmbătă, așa că dimineaţa, când s-a adunat lumea la sinagogă nu se auzea decât o singură noutate: „Kiva a fost arestat!". „L-au condamnat să fie bătut cu cnutul!"„Cu cnutul? De ce?"„Pentr-o prostie, pentr-o vorbă!"„O pacoste, o năpastă!" – „Ce năpasta? Un Evreu nu trebuie să fie cu gura mare! — „Ce gură-mare, poate să fie de optsprezece ori gură-mare, dar pentru asta să te bată cu cnutul? Să-l bată cu cnutul pe un Evreu de-al nostru, din Caminca?"

Iată așa au fiert ca într-un cazan, toată Sâmbăta, până la ruga de sară, iar când a înserat, toată lumea a dat năvală la bunicu-meu, Rabi Nișei Șapira, așa-i zicea.

— Cum de taci, Rabi Nișei? Cum de poţi lăsa un asemenea lucru: să-l bată cu cnutul pe un Evreu de-al nostru din Caminca

Desigur că mă veţi întreba, de ce a alergat lumea tocmai la bunicu-meu? Trebuie să vă spun că bunicu-meu — Dumnezeu să-l este! — era, nu că vreau să mă laud, cel mai mare, cel mai frumos, cel mai bogat și cel mai înţelept gospodar din târg și avea mare trecere la *Nacialstvo*[5], și într-adevăr că era un om cu cap!

Cum a ascultat toată larma, s-a preumblat încetișor de câteva ori de-a lungul odăii — așa era obiceiul lui: când se gândea la ceva îmi spunea tata — fie-i ţărâna ușoară — îi plăcea să se plimbe de câteva ori de-a lungul odăii, încolo și încoace — pe urmă s-a oprit și a zis:

— Copii, duceţi-vă acasă, să n-aveţi nicio grijă! Cu ajutorul Domnului o să fie bine! Păn acuma, slavă Domnului, la noi în Caminca, n-am avut încă un Evreu bătut cu cnutul și cred că nici de astă dată, cu ajutorul Domnului, nu vom avea!"

---

[4] Naș bog, vaș bog, rusește: Dumnezeul nostru.

[5] Nacialstvo, rusește: Poliție.

Cu aceste cuvinte a liniștit bunicul-meu lumea, iar în târg se știa că, dacă Rabi Nise! Șapira spune o vorbă, vorba-i spusă ! Ca să-l mai întrebe cineva: „Cum și în ce feliu?" nu-i plăcea lui bunicu-meu, om bogat, mă 'nţelegeţi, și cu mare trecere la *Nacialstvo.* Unui asemenea om trebuie să-i porţi respect! Ei, ce să vă mai spun? Așa cum a spus bunicu-meu, așa a fost întocmai!

Ce a fost? — veţi vedea îndată!"

Când a văzut că lumea din devenise destul de încordată ca să afle ce a fost, ovreiașul nostru din Caminca s-a ridicat din loc, a scos din buzunar o tabacheră mare și încet-încelișor și-a făcut o ţigară. Câţiva pasageri s-au repezit să-i dee. Foc, atât de scump îi devenise evreul nostru din vagon. În urmă, după ce și-a aprins ţigara și a tras câteva fumuri, și-a reluat firul povestirii cu mai multă vioiciune:

— Ş-acuma veţi asculta ce poznă a făcut deșteptul de bunicu-meu — fie-i ţărâna ușoară! Se apucă și face următoarea ispravă: la înţelegere cu *nacialnicul*[6] ca cel condamnat, adică Kiva, să moară așa deodată, pentru câteva minute, stând așa, în crâșma lui… Ce vă uitaţi la mine? Nu m-aţi înţeles? Sau poate vi-i frică că l-au otrăvit? Nu vă temeţi, la noi nu se otrăvește! Atuncea ce?

Lucrurile s-au orânduit și mai frumos! S-a hotărât așa: ca condamnatul să se culce sănătos tun și când se va trezi dimineaţa să se Trezească mort… Ei, acum aţi mestecat ideea, sau trebuie să vă mai pun degetul în gură, ca să vă ajut s-o înghiţiţi?

Iar dimineaţa vine ia bunicu-meu un sol de la crâșmă și-i aduce o hârtie prin care i se face cunoscut că în timpul nopţii a murit un Evreu din târg cu numele de Kiva, și cum bunicu-meu era fruntașul fruntașilor din comunitate și mai-marele la „Societatea-Sacră"[7] să vadă așa fel, ca mortul, adicătelea, să fie înmormântat…

Ei, ce ziceţi de isprava asta? Dar staţi, nu vă bucuraţi, căci nu se face așa de ușor cum se spune. Nu uitaţi că aicea nu era lucru curat, c'a murit pur și simplu un Evreu, pentru că aicea sunt amestecaţi soldaţii, gulerele roșii, guvernatorul, nu-i glumă!

Ce să mai lungesc vorba, — însfirșit grija mare era să nu se facă mortului autopsie! Pentru asta a fost nevoie, ca de obicei, de intervenţie la doctor, ca doctorul adică să dee un certificat prin care să arate c'a constatat moartea și că moar tea a fost provocată în urma unei boli de inimă, un fel de apoplexie, fire-ar acolo să fie!

De asemenca s-a luat înţelegere cu *Nacialnicul* ca toţi să iscălească, certificatul medicului și gata-s a sfârșit Kiva, a murit Kiva!…

Cât a costat pe târg a face rea asta vă puteţi dori cu toţii din vagon să câștigaţi în fiece lună, wiar dacă vi-i teamă, mă prind și eu tovarăș la parte. Și toate acestea cine le-a aranjat? Tot bunicu-meu — Dumnezeu să-l este! El a aranjat lucrurile cu

---

[6] Nacialnic, rusește: poliţai.

[7] Societate Sacră: epitropia care se ocupă cu administrarea cimitirului evreesc.

cap, artistic, neted și rotund de jur-împrejur, și spre sară au venit ceaușii și ciocliide la „Societatea Sacră” care au spălat și îmbrăcat mortul transportându-l cu toată cinstea la cimitir.

Asta înseamnă, adică, că în urma mortului, au mers câţiva soldaţi, după care urma tot târgul!

Ce să vă mai spun? Bietul Kiva n-a visat în viaţa lui că i se va face o asemenea înmormântare!

Și când convoiul a ajuns la poarta cimitirului, s-a dat soldaţilor un bacșiș bun de rachiu, iar pe mort l-au dus în ograda cimitirului, cu toată forma… Iar acolo a fost pregătit un vezeteu voinic, starostele-birjarilor, cu patru cai zdraveni, și înainte de cântatul cocoșilor mortul, nostru se afla hăt departe, dincolo de rohatcă, luând drumul spre Radivil și de acolo — ehei! — peste graniţă, la Brod.

De-acuma socot că veţi pricepe singuri că până ce Simon vezeteul nu s-a înapoiat de la Radi vil, târgul n-a mai putut dormi. Toată lumea umbla ca fără de cap-și mai cu seamă bunicu-meu.

Dumnezeu să-l este! — ca nu cumva să-l prin dă pe mort la graniţă, adică pe Kiva, și să mi-l aducă înapoi sănătos tun, că vai de lume! Toi târgul se ducea dracului!

Dar în schimb a dat Dumnezeu și Simon vezeteul s-a întors de la Radivil cu caii lui cei strașnici și a adus o scrisoare scrisă de mâna lui Kiva, care anunţa că „slavă Domnului, a ajuns la Brod”.

Vestea asta a produs mare veselie în târg! S-a făcut o masă mare acasă la bunicu-meu și a fost invitat și pristavul și doctorul, și șeful închisorii și ceilalţi oficiali, și s-a încins o veselie cu lăutari și s-a tras o beţie atât de mare, încât șeful inchi sorii s-a pupat cu bunicu-meu și cu toate neamurile, poate de vreo zece ori în șir, iar pristavul juca și sărea până-n pod!…

Veselia era mare, căci a fost salvat un Evreu, de loviturile cnutului. Nu-i așa? Dar staţi puţin, oameni buni! Abia de-acuma începe nunta cea mare! Dacă vreţi să ascultaţi, atuncea vă rog să așteptaţi, căci la staţia asta trebuie să mă dau jos o minută, ca să aflu exact cât mai am de mers până la Baranovici. Adică de voiajat mai am mult, dar trebuie să cobor la Baranovici, ca să schimb trenul!”

Alt chip nu era, trebuie așteptat! Individul din Caminca se dă jos și vorbește cu „nacialnicu!” din staţie, întrebând de Baranovici, iar în timpul acesta lumea din vagon porni vorbă despre Evreul din Caminca și de povestea lui:

— Cum vă place ovreiașul ăsta?

— De treabă om!

— Bun de gură!

— Slobod la limbă!

— Dar povestea?

— Frumoasă poveste!

— Dar prea scurtă…”

Și iată că apar unii care spun că și la ei s-a-ntâmplat o asemenea istorie, dar nu tocmai așa, ci aproape la fel! Și fiecare vrea să-şi spuse povestea lui, așa că în

vagon se naște o zarvă de iarmaroc, până ce se întoarce Evreul din la mânca; și când intră Evreul din Caminca, se face tăcere și toţi se strâng laolaltă formând un părete și ascultă cu toţii povestea din Caminca.

— Unde am rămas? Așa, slavă Domnului, că am scăpat de un Evreu căruia îi zice Kiva! Așa-i? Așa credeţi dumneavoastră? Dar aveţi greșală, dragii mei! Nu trece decât jumătate de an sau un an - nu v-aș putea spune exact-și unde mi se apucă Kiva de trimite o scrisoare adresată lui bunicu-meu: „Vă fac cunoscut întâiu și întâiu că mă aflu, slavă Domnului, sănătos, dee Domnul să aflu același lucru și din partea dumneavoastră! Al doilea — scrie el — am rămas fără nicio lescae și fără nicio treabă, într-un loc străin, printre Nemţi, care nu pricep graiul meu, și nici eu pe-al lor ! Şi cum nu-i. Chip, să mă întind chiar mort, vă rog trimiteţi-mi…" scrie el… Aţi văzut, deșteptul? Să i se trimită, adică, bani !

Se înţelege că au râs cu toţii, s-a rupt scrisoarea în bucăţi și gata povestea ! Dar nu trec trei săptămâni și vine o altă scrisoare de la Kiva tot pe adresa lui bunicu-meu, cu. Aceiași introducere: „Întâiu și întâiu" și „al doilea", dar cu un alt adaos: „Cum?! Ce aţi avut cu mine? Mai bine în ar fi bătut cu cnutul — scria el - căci loviturile mi-ar fi trecut și aş fi rămas la negustoria mea de mai înainte, iar nu ca să mă învârtesc aicea printre Nemţi și să mor de foame hoinărind…"

Primind o asemenea scrisoare, bunicu-meu – Dumnezeu să-l ierte! — a trimis să cheme frigul acasă la el.

— Ce-i de făcut? Moare de foame un Evreu trebuie să i se trimită ceva…"

…Și când Rabi Nișei Șapira spune o vorbă, nu poţi fi porc! Și toată lumea a dat ce-a putut da!

Alai mult însă a dat bunicu-meu, asta cred că v-o închipuiţi singuri! Și astfel i s-a trimis ceva bani și s-a uitat din nou că a fost odată un Evreu pe care-l chema Kiva.

Dar Kiva n-a uitat — mă-nţelegeţi că există un târg căruia îi zice Caminca. Trece iar o jumătate de an sau un an-nu v aș putea spune precis – și iată că vine o altă scrisoare cu același „întâiu și 'ntâiu" și „al doilea", dar de astă dată cu felicitări: „că nu demult m-am logodit cu o mireasă bună, fată de gospodar și de familie bună" și ca atare să i se trimită două sute de fiorini pe care i-a promis că-i va depune odată cu dota, căci altfel-scria el — partida nu-i partidă!

Ce ziceţi de nenorocirea asta?! Rămâne Kiva - ferească Sfântul ! — fără mireasă! Ce să vă mai spun? Scrisoarea a ocolit tot târgul ca şi cum ar fi fost cine știe ce lucru mare, iar lumea se strica de râs şi-n tot târgul nu se auzea decât: *Mazel Tow*[8]*!* Kiva s-a logodit ! «Aţi auzit? Două sute de…!» «Fată de gospodar!» Ha-ha-ha…!»

Dar acest «Ha-ha-ha!» n-a ţinut multă vreme, căci după vreo câteva săptămâni — ce credeţi? — îi vine o altă scrisoare lui bunicu-meu, cu același «întâiu și 'ntâiu»

---

[8] Mazel Tow, ebraic: Noroc bun!…

și «al doilea» și-scria el «se miră că încă nu i s-au trimis cei două sute fiorini pe care a promis că-i va depune. Dacă nu i se trimit banii, se strică partida și de rușine nu-i rămâne altceva, decât sau să înece în vreo baltă sau… să vie cu biciușca drept acasă la Caminca…»

Ce să vă spun? Aceste cuvinte din urmă au intrat oamenilor drept în nas și râsul a încetat. În aceiași sară s-a ţinut la bunicu-meu o adunare a celor mai aleși gospodari din târg și a rămas ca unii dintre bogătași, în frunte cu bunicu-meu, să eie basmaua și să facă o chetă pentru înzestrarea lui Kival…

A fost mare zarvă, dar n-aveţi grijă! A fost nevoie să i se mai scrie și un "*Mazel-Tow"* și să i se exprime mirelui felicitări, ca să fie într-un ceas bun și să îmbătrânească cu ea până la adânci bătrâneţi, în bogăţie și în cinste și să ajungă să aibă nepoţi și strănepoţi, se-nţelege! — …Ce se gândea lumea? Că se va însura și va da de greu, așa c'o să uite că mai există un oraș Caminca pe lume…

Când colo, ce? cum?! Nu trece nicio jumătate de an sau în an — nu v-ași putea spune exact — și nu vine o altă scrisoare?! Ce s-a mai întâmplat nou? „Mai întâiu şi-ntăiu așa după-cum s-a însurat — scria el — și a nimerit bine, căci Dumnezeu i-a hărăzit o femee de treabă", dar ce-i pricina? „Toate la un loc nu pot fi! Nevastă-mea, scria el, are un tată — lua-l-ar naiba! — care-i cu toate păcatele! Un mincinos, un gheșeftar, un șarlatan bun, un adevărat bandit! M'a înșelat — scrie el, și mi-a luat cei două sute de fiorini şi m-a dat afară în stradă, împreună cu nevasta! Ca atare — scria el! — să mi se trimită două sute de fiorini, căci almintrelea îmi vine sau să în arunc într-o apă curgătoare, sau să-mi iau biciușca și să vin drept acasă.

Asta a scos târgul din sărite! De două ori zestre? Asta-i întocmai ca şi cu chelbosul care vrea să-și facă frizură! Și a rămas ca să nu i se mai răspundă nimic la scrisoare! Atunci se apucă Kiva și așteaptă o săptămână, două, trei și — ce să vă mai spun? — trimite o altă scrisoare, tot pe adresă lui bunicu-meu, că „așa și pe dincolo: ce se gândeşte lumea?" De ce nu i se trimit cei două sute de fiorini? „Voi mai aștepta-scria el cel mult o săptămână și jumătate și dacă nu mi se trimit banii — scria el — vin oaspete la la mânca, cu ajutorul lui Dumnezeu cât de curând, și termână scrisoarea cu un „lasă, las'" — ca un adevărat șoltic!…

Vă închipuiţi acum ce necaz și cum plesnea lumea de ciudă! Dar ce se putea face? Un nou sfat acasă la bunicu-meu și din nou câţiva gospodari cu basmaua prin târg!… Lumea, ce-i dreptul, fă cea nazuri și n-avea poftă să mai dee: bani pentr-un asemenea ticălos; — dar mai încăpea tocmeală? Când Rabi Nișei Șapira spune „dă !" nu poţi fi porc de câne!… Însă fiecare avea o vorbă: că de-acum pentru ultima dată! Nici buni cu-meu nu socotea altfel și credea că acum e pentru cea din urmă oară!

Și iată așa i s-a trimis — lui Kiva adică – o scrisoare cam aspră în care zise spunea că se trimite „pentru cea din urmă oară" și că de acum înainte nici să mai îndrăznească să ceară bani!

Ei, și credeţi că hoţul de Kiva s-a speriat?

Într-o bună zi, într-un ajun de sărbătoare, îi vine din nou. O scrisoare, ca de obiceiu lui bunicu-meu. Ce-i nou? "Că așa cum m-am întâlnit în Brod — scrie el —

cu un Neamţ, un om foarte cum se cade și cinstit, am făcut tovărășie cu dânsul într-o afacere de faianţă; afacerea asta e o afacere foarte bună și se poate câștiga — scria el — o existenţă foarte bună! Să mi se trimită — scria el — cât de curând, pentru numele lui Dumnezeu, patru sute, cinci zeci de fiorini și să nu se codească-nimenea cu datul banilor — scria el — pentru că tovarășul meu nu vrea să aștepte, căci are — scria el — alţi tovarăși, cât păr în cap!

Și ferească Sfântul. Dacă nu fac afacerea asta, rămân fără afacere și-mi vine — scria el — să mă înec, sau să vin drept acasă!" Și vechiul cântec: «Să nu mă lăsaţi fără răspuns grabnic, căci dacă în două săptămâni nu primesc cei 450 fiorini, o să-i coste mai scump pentru că o să fie nevoiţi să-i întoarcă cheltuielile de drum de la Brod la Caminca! Așa ticălos…

Să vă mai spun ce fel de sărbători a petrecut târgul, și mai cu seamă bunicu-meu? Săracul — fie-i ţărâna ușoară! Cea mai mare parte a necazului a avut-o el! Căci după sărbători, cinci a început colecta, lumea a început să murmure și să spuie:

— Destul! Până când trebuie să ne stoarcă banii?

Toate trebuie să aibă o măsură ! Prăjituri să mănânci și tot te saturi! Kiva al dumitale o să ne calicească!

Așa vorbea târgul — și bunicu-meu răspundea:

— Cum asta, Kiva al meu?"

Iar ei răspundeau;

— Dar al cui? A cui a fost ideea ca pe hoţomanu ăsta să-l apuce nitam nisam apoplexia?

Din vorbele acestea bunicu-meu a înţeles – căci era om cu cap! — că totul e în zădar, că târgul nu va mai da un ban! Și atuncea s-a repezit la *Nacialnic,* căci și el intrase la apă ca şi ceilalţi! Poate îi va da și el ceva?!

Când colo — ce? cum? Nici vorbă! Creștinul nu-i Evreu! Un creștin nu-și face atâta inimă rea!…Ce să vă mai spun?

Bunicu-meu, sărmanul, n-a mai avut încotro și a fost nevoie să trimită banii săi proprii! Și odată cu banii i-a trimis o scrisoare — dar o scrisoare, nu glumă ! Bunicu-meu când voia ceva, apoi o făcea lată de tot!

În acea scrisoare bunicu-meu i-a făcut tot se lui de reproșuri, făcându-l: „șoltic", „pungaș", „renegat", „răul-răilor", „lipitoare", „viperă", și câte și mai câte! Și-i hotărî o dată pentru totdeauna, ca de azi înainte să nu mai îndrăznească să mai scrie scrisori și nici să pomenească de bani!

Și i-a mai adus aminte că există un Dumnezeu care vede totul și știe totul și care răsplătește pe fiecare (lupă faptele lui!

Iar scrisoarea se termina cu o rugăminte, cu o implorare — căci tot era inimă de Evreu! — ca să aibă milă de bătrâneţele sale și să nu nenorocească un târg întreg de Evrei, căci numai așa Domnul îi va ajuta şi norocul îi va sta de-a pururi în cale!

O astfel de scrisoare i-a trimis bunicu-meu într-un ceas bun, iscălind-o. Cu [numele întreg „Nisel Șapira" și asta — Dumnezeu să-l ierte! — a fost cea mai mare prostie a lui, cum veţi afla îndată, ascultând urmarea povestei".

Aicea Evreul din Caminca s-a oprit iar, a scos tabacherea, și-a făcut o ţigară pe care a aprins-o, a tras câte-un fum, două, trei, și nici nu-i păsa că lumea aștepta cu o încordată curiozitate ca să afle sfârșitul povestei.

După ce a mai tras câte va fumuri și s-a mai întins puţin în locul lui, suflându-și bine nasul, și-a suflecat mânicile și-a început în același ton de mai înainte:

— Poate credeţi, oameni buni, că Ticălosul cela s-a speriat de scrisoarea lui bunicu-meu?

Da' de unde! Nu trece nici jumătate de an, sau un an, și iată că sosește din partea lui o nouă scrisoare, cam cu următorul cuprins: „Că mai întâiu aflaţi că tovarășul meu, Neamţul, m-a șărlătănit, m-a despuiat din cap până-n picioare şi m-a dat afară de la afacere și că am vrut să-i fac un proces, dar am văzut că totul e în zădar și ca să începi să te judeci c-un Neamţ trebuie să-ţi iei „rămas bun" de la viaţă, căci Nemţii sunt niște pungași teribili! Și atunci în am dus de am închiriat o prăvălie, alăturea de prăvălia lui, ușă în ușă, și am deschis o nouă afacere, tot de faianţă, și cu ajutorul lui Dumnezeu îl voi îngropa pe Neamţ! Numai un singur lucru: că la afacerea asta trebuie bani, pe puţin o mie de fiorini!"

Și Kiva îşi termina scrisoarea cu aceste cuvinte: „… și dacă în opt zile nu-mi trimiteţi mia de fiorini, atunci trimit guvernatorului scrisoarea dumitale din urmă semnată de mâna dumitale „Nișei Șapira" și-i spun guvernatorului toată istoria de la a „până la „z": cum în a apucat apoplexia, cum m-am sculat din cimitir, cum Simon harabagiul în a adus cu sănătate la Brod și cum mi-ai trimis bani în câteva rânduri! Voi spune totul, ca să știe și ei că avem un mare Dumnezeu și că Kiva n-a murit !".

Ei, vă place așa scrisoare? Bunicu-meu – Dumnezeu să-l erte! — cum a cetit-o, i-a venit rău deodată, l-a lovit un leșin, oameni buni, i s-a luat… Dar unde suntem? Unde am ajuns?»

— Staţia Baranovici! Staţia Baranovici!"

Așa strigau conductorii trenului, alergând unul după altul pe subt ferestrele vagonului.

Cum aude numele „Baranovier Evreul nostru din Caminca sare n sus, ia repede bagajul — un fel de sac umplut, Dumnezeu știe cu ce! — îl trage din răsputeri și se repede spre ușa vagonului… O secundă, și e cu piciorul pe platforma vagonului, unde, se grămădește cu sacul prin mulţime și privește pe fiecare drept în faţă;

— Baranovici?

— Baranovici !

Și spre fiecare privește cu faţa senină…

— Șulim Alchem![9]

— Alchem Șulim!

Mulţi din vagonul nostru — și eu printre ei – ne-am repezit în urma lui, trăgându-

[9] Șulim Alechem, ebraic: Pace vouă!

l de poate;

— Domnule, ascultă ! Degeaba, nu te lăsăm!

Trebuie să ne spui care a fost sfârşitul povestei?”

— Ce sfârşit, că de abia acum începe? Lăsaţi-mă! Ce vreţi? Să pierd trenul din cauza voastră, dobitocilor! N-auziţi? „Baranovici! Staţia Baranovici !”.

Și fără a mai avea răgaz să cătăm în jur, nu se mai vedea nici urma Evreului din Caminca…

Ard o focul de staţie Baranovici!…

LA REGELE AHASVERUS

— Scene de Purim –

I

Când eram băieţaș micuţ, ştiţi pe cine îl invidiam mai mult?

Pe Ahasverus !

Nu pe acel Ahasverus care a domnit peste o sută douăzeci și șapte de ţări, ci pe Copel Croitorul cu coroana lui de aur, adică cu coiful de hârtie! !

Îl invidiam și pe Mordehe Vice-regele — Levi Ciubotarul! — cu halatul lui pus pe dos și cu barba-i câlţoasă! Grozav îi mai invidiam !

Mai invidiam pe Regina Vașta — adică pe Motăl Stoleru, cu rochia pusă peste halat și cu basmaua cu care îşi îmbrobodea faţa ca să se creadă că-i într-adevăr femeie…

Și adicătelea ce-i lipsea Reginei Estera — Oizer, ajutorul ceaușului! — cu pestelca lui cea verde? Și ce-i lipsea lui Aman — Iosc Belferul! — cu coiful pe cap?…

Dar dintre toţi mai mult !! invidiam pe Faibiș orfanul, care îşi punea cămaşa roșie și se deghiza pentru rolul lui Iosif cel sfânt. Toată trupa juca jocul cel frumos denumit „Vânzarea lui Iosif”.

Fraţii săi îi rupeau cămașa și-l aruncau în groapa leilor, iar Iosif cel sfânt — adică Faibiș, cădea în genunchi, împreună mâinile rugător și implora iertarea, cântând un cântec foarte trist, ce se topea în suflet:

Șerpi și Balauri
Închideţi-vă gura.
Sau poate că nu ştiţi
Cine sunt?
Eu sunt Iosif.
Nepotul lui Isac.
Fiul lui Iacov, Iosif eu sunt!

Și cu toate că Iosif cel sfânt era orfan — un copil sărman, care sălăşuia la sinagoga cea mică și trăia din mila și îndurarea altora — și cu toate că eu eram fiu de bogătaș — nepotul bunicului Rabi Maier — cu toate aceste aş fi dorit să fac

schimb cu el, numai de batirul măștilor de Purim !

Când venea frumoasa și voioasa zi de Purim, de cum se făcea ziuă așteptam cu nerăbdare sosirea măștilor care umblă din casă în casă, pe când în urma lor se ţine o droaie de copii desculţi, prin omăt. De ce nu puteam să fiu și eu în banda mascaţilor?!

Nu I Nu se putea, fiind că eram fiu de bogătaș și nepotul lui Rabi Meier — și de aceia trebuia să stau în casă toată ziua, ca un cine, și să mă duc cu neamurile la masă la bunic'!

— Ce te-nvârţi ca un titirez?" mă întreabă tata, în timp ce pornim cu toţii la masă, la bunicu', pe când eu zăresc din depărtare, trupa de mascaţi…

— Te-ai făcut mare, nu fie de deochi; în Sâmbăta mare din săptămâna Paștelui împlinești opt ani — îmi zice mama — poţi păși mai repegior!

— Nu-l năcăjiţi, căci a dat cu ochii de „comedianţi ! — zice frate-meu cel mare, Moișolă, care în treacăt fie zis era și el în stare să se oprească și să admire pe „comedianţi

— Hai-hai!" îmi zice Rabi Iţic, ucigașul de dascăl al meu, și-mi trage un pumn dindărăt.

Plec ochii în pământ și pornesc laolaltă cu ceilalţi, cufundat în gânduri negre, posomorâte:

„Totdeauna cu mai mării mei! Totdeauna subt paza dascălului! Zi și noapte, Sâmbăta şi sărbătorile, păzit de Rabl Iţic, cu nasul lui roș de tabac, fir-ar al naibii să fie!"

II

Bunicu-meu, Rabl Meier, este cel mai mare bogătaș din târg. Trăieşte ca un magnat, într-o Sală largă, c'un candelabru mare de argint, care atârnă din mijlocul bagdadiei, cu tricheluri în păreţi, c'o mare Menorah[10] de argint pe masă și cu numeroase sfeșnice de argint pe care bunică-mea Nehame, le scotea numai de două ori pe an: la masa de Paști și la banchetul de Purim — de se face lumână în toate ungherele.

În capul mesei, într-un fotoliu verde, stă bunicu-meu, Rabi Meier, un Evreu mic de statură, c'o barbă rară, cu nasul cam încovoiat, cu părul argintiu și cu ochii negri și tineri. E îmbrăcat într-un caftan lung de mătase, încins cu un brâu. Și pe cap poartă un Ștramel[11].

Dinaintea lui, pe masă, se află un coilici[12] mare de Purim, împletit frumos, îngălbenit cu șofran și presărat cu stafide. Coiliciul e început.

---

[10] Menorah: un soiu de sfeșnic mare.

[11] Ștramel: un fel de tichie cu blană.

[12] Coilici: un fel de cozonac.

Drept la mijlocul mesei, stă bunica Nehame, o femeie înaltă, frumoasă încă, gătită într-o rochie de mătase aurie cu dantele albe, și cu o diademă cu diamante, purtind cercei și inele. Lângă ea se află o farfurie mare cu pește cald, mirositor, în dulcit și pipărat cu ceapă, cu stafide și cu tot soiul de aromate!

Bunica împarte peștele. Frumoasa-i diademă e aruncată după urechi, diamantele și briliantele strălucesc lucru mare! — iar faţa ei e luminată și zâmbitoare.

În jurul mesei, de ambele părţi, stau moșii și mătușele, fiecare cu copiii lor — băieţi și fete care poartă cu toţii numele după aceiași bunică și același bunic, după același moș și aceiași mătușă…

Mai întâiu vine moșul Ţudic și mătușa Ţivia, cu trei băieţi: Moișolă, Herșolă și Velvolă și două fete: Surală și Feighiolă…

După aceia moșu Naftule și mătușa Dvoiră, cu patru băieţi: „Moișolă, Herșolă, Velvolă și Nutală și trei fete! Surală, Feighiolă și Ruhală.

Apoi moșu Avram și mătușa Sosia, cu cinci băieţi: Moișolă, Herșolă, Velvolă, Nutală i lancolă și patru fete: Surală, Feighiolă, Ruhală și Tabolă.

Pe urmă moșu Beiriș și mătușa Ester, cu șase băieţi: Moișolă, Herșolă, Velvolă, Nutală, lancolă, și Fișolă, și cinci fete: Surală, Feighioia, Ruhaia. Tabolă și Hanţiolă.

Apoi moșu Buium și mătușa Lea cu șapte băieţi: Moișolă, Herșolă, Velvolă, Nutală, lancolă, Fișolă și Șmielechel și șase fete: Surală, Feighioia, Ruhală, Tabolă, Hanţioia și Gneidolă.

Apoi moșu Calmau și mătușa Etel, cu opt băieţi…

Dar sccot că-i destul să mai înșir atâta familie — să nu fie de deochi l Într-un rând bunicu-meu, vrând să numere câte persoane se află la masă, a luat o cupă de argjnt și a început să numere: „nici unu, nici doi, nici trei, nici patru, nici cinci, nici șase, nici șapte, nici…” dar bunica i-a zmuncit cupa din mână și nu l-a mai lăsat să continue număratul !

— Ce naiba, fir-ar de capul dușmanilor mei!

Ce numeri? Vrei să ne deochi? Slava Domnului, avem tacâmuri de-ajuns!”

După ce ne-am strâns cu toţii la masă, bunică-meu — el singur! — începe să orânduiască lucrurile, căci asta era plăcerea lui: totul să fie aranjat cu rost! Iar invitaţii se așază așa fel la masă, încât un moș se nimerește lângă alt moș, mătușă lângă mătușă, iar noi, mărunţișurile, suntem astfel înșiraţi, încât nu se nimerește frate lângă frate, sau soră lângă soră, ca să nu se ivească ceartă în familie!…

De aceia, un Moișolă de un grad trebuie să stee lângă un Herșolă de alt grad, un Herșolă de alt grad lângă un Velvolă. De alt grad, un Veivolă de-un grai lângă un Nutală de alt grad, un Nutală lângă un lancolă, un lancolă lângă un Fișală, un Fișală lângă un Șmielechel, și tot așa și fetele: o Surată lângă o Feighiolă, o Feighiolă lângă o Ruhală, o Ruhală lângă o Tabolă, o Tabolă lângă o Hanţiolă, o Hanţiolă iâng-o Gneidolă, o Gneidolă lâng-o Surată, o Surată lâng-o Feighiolă și așa mai departe!;

Numai mie nu mi s-a ajuns păreche și am fost așezat lângă naiba de dascăl, adică lângă Rabi Iţic!

Rabi Iţic nu e numai „Melamed-ul”[13] meu, un simplu institutor, ci e un pedagog, un fel de guvernantă, care mă învaţă cum să fiu de bine crescut, cum să stau la masă și cum să mănânc:

— Când stai la masă — așa îmi spune guvernanta mea, Rabi Iţic, — să stai ca un om, să privești drept, mâinile le ţii subt masă și când mănânci să nu vorbești! Iar când mănânci supă cu tocmagi, să ei cu lingura atâţia tocmagi câtă supă ieI! Sorbi o înghiţitură, pui lingura deoparte și-ţi ștergi gura! Pe urmă altă sorbitură, lingura de-o parte și iar îţi ștergi gura! Să nu te grăbești și să iei lingură după lingură, ca un prostănac!

Așezându-se lângă mine și făcând cuvenita rugăciune înainte de masă, Rabi Iţic îşi scoate basmaua cea roșie din buzunar, îşi scutură taba chera drept în farfuria mea, începe să-și sufle nasul scoţând un sunet ca de corn, pe care-l sfârșește într-un fel de triluri ascuţite, fixându-mă cu un ochiu’ — ca să vadă dacă stau ca un om…

— Osana, Iacob!” începe să cânte bunicu-meu cântecul de Perim, cu un glas foarte plăcut, îndată ce-a deșertat primul pahar cu vin, şi-şi acompaniază melodia pocnind din degete, iar toată lumea îl ajută acompaniindu-l în fel de fel de glasuri, din ce în ce mai tare, mai ridicat, tot mai ridicat!

Și Rabi Iţic, dascălul meu, corist fără glas, ajută și el! Asta înseamnă, adică, că ţine gura deschisă, ochi: închiși, chitește din când în când înspre mine, pe furiș, ca să vadă dacă stau ca un om! — pleacă capul într-o parte și ba e tactul cu degetul arătător în masă; cu alte cuvinte vrea să arate bunicului că şi el cântă odată cu ceilalţi! Și când vine pasagiul relativ la Aman, toată turcea îl binecuvântează pe Mordhe și-l blestemă pe Aman!

III

— Au venit mascaţii!” strigă un tip care face pe servitorul, un evreu îmbrăcat într-un halat roș, care tutuieşte pe toată lumea, afară de bunic și de bunică.

Cum auzim de „mascaţi”, toţi mititeii sărim de la masă și ne adunăm buluc toţi în jurul Regelui Ahasverus, cel cu coroana lui de aur.

— Cu bine sărbătorile!” izbucnește deodată toată banda care se aşază pe două rânduri. Regele Ahasverus se aruncă într-un fotoliu aurjt și apare Mimihen[14] - adică Haim băiașu’ de la feredeu! - care cântă un cântec nemţesc:

---

[13] Melamed, ebraic: institutor.

[14] Mimihen: rolul unul Bufon în pantomimă.

Eu sunt Mimihen
Cel vesel eu sunt.
Sar într-un picior
Cu nasul în vânt!…

Și-i zice Regele Ahasverus:

Mimihen, robul meu supus.
Spune-acum ce ai de spus!

Și-i răspunde Mimihen:

Deși poruncă Tu ai dat.
Aman de nimeni nu-i ascultat!

Și Regele Ahasverus se înfurie grozav:

Cine porunca mea n-ascultă?
Răspunde, fără vorbă multă!

Și-i răspunde Mimihen:

O, Rege, află dar îndat'
Că-i un evreu blestemat
Care la ordinele ce dai
Își bate joc - se face niz-nai!

Și ordonă Regele Ahasverus:
Atunci voi ști să-i dau de hac:
Să-l spânzurăm de un copac!

Și strigă Mimihen:

Porunca-i: intră-acum, îndată.
Mundriș, ființă blestemată!

Și intră Mundriș cu barba lui cârlţoasă și în cepe să se apere în faţa Regelui Ahasverus, îi povestește că-i de neam mare, că Avram, Isac și Iacov sunt strănunii săi, și termână cântând:

Of și vai e acum de noi.
Când Aman e mai mare la voi!

……

— Tu eşti Iosif cel sfânt?” întreb eu pe Favel orfanul, care stă retras deoparte, palid și trist.

— Iosif cel sfânt! îmi răspunde Favel.

— O să joci şi tu? a îl întreb eu.

— Dacă mi s-o spune să joc, o să joc”, îmi răspunde Iosif cel sfânt și se apleacă spre mine şoptindu-mi încet la ureche: „Dă-mi și mie o bucată de coilici din coiliciul vostru de Purim!”

— M-or zări și mă vor ocări!” îi răspund eu încet.

— Ia și tu o bucată ca să nu te vadă nimeni!” îmi spune el, și ochii încep să-i ardă…

— Să fur?” întreb eu.

— Asta nu înseamnă a Jura!” răspunde el.

— Atunci ce înseamnă — răspund eu — a șterpeli?

— Sunt rupt de foame!” îmi spune el în ce uşor și mănâncă coiliciul din ochi. „De dimineaţă pân acum n-am mâncat nimic!”

Toată lumea e atentă la jocul mascaţilor, și eu mă apropii încetișor de masă, iau pe furiș o bucată de coilici și i-o strecor în mână. Iosif cel sfânt ascunde cu dibăcie, bucata în buzunar și-mi strânge mâna:

— Eşti un băieţel bun — să-ţi ajute Dumnezeu !”.

IV

— Poate doriţi să vă jucăm și „Vânzarea lui Iosif?”-zice Regele Ahasverus şi-şi scoate coroana de aur punându-și o simplă șapcă.

— Destul! Destul!” zice bunicul întinzând Regelui Ahasverus o monedă de argint și spunând servitorului să cureţe noroiul pe care „mascaţii” l-au adus în casă.

În sală se face zarvă, se mută scaunele din loc în loc, și în timp ce familia începe să se așeze fiecare în locul său, eu mă furișez puţin afară, ca să mă ţin de „bandă”.

— Vino cu mine, zău vino!” îmi spune Iosif cel sfânt apucându-mă de mână. „Îmi eşti drag, căci eşti un băiat foarte bun !

— Unde? îl întreb eu și inima-mi zvâcnește!

— La Regele Ahasverus — îmi răspunde el, căci astăzi nu mai jucăm nicăieri! Acuma mergem cu toţii la masă, la Regele Ahasverus !

Iosif cel sfânt mă apucă de mână și amândoi păşim prin noroiu’.

Noaptea se apropie tot mai mult, noroiul se face din ce în ce mai mare. Mie mi se pare că am aripi, că zbor în aer, că plutesc…

— Mi-i frică ! îi spun eu lui Iosif cel sfânt și-l ţin strâns de mână.

— De ce ţi-i frică, prostule?!” îmi zice el și îmbucă o fărâmitură din coiliciul ce i-am dat.

„Acolo o să fie o masă mare, prostule! Acolo vei auzi cum cântăm! O, ce bun coilici aveţi voi.

— O minune! Se topește în gură ca untull Nu pricep cum poţi sta în faţa unui asemenea coilici și să nu-l mănânci!

— Mare lucru! — zic eu-la noi se mănâncă coilici de ăsta și în cursul săptămânii!…

— Cum? Coilici de ăsta? zice Iosif cei. Sfânt şi-şi linge buzele. Dar carne?

— În fiece zi! răspund eu.

— În fiece zi?! se miră el, înghiţind în sec.

„Pe când eu nu. Mănânc carne decât doară Sâmbăta și nu în toate Sâmbetele, căci nu în toate Sâmbetele mă cheamă bogătașii la masă, și dacă mai dă Dumnezeu să nimeresc la un calic, atuncea mănânc răbdări prăjite!

— Ce însamnă răbdări prăjite? întreb eu.

— Nu știi ce înseamnă? Asta înseamnă că nu mănânci nimic! îmi explică el. Când n-ai ce mânca, mănânci răbdări prăjite! Eu trăiesc din ceea ce mi se dă de pomană! Oizer ceaușul – Dumnezeu să-i dee sănătate! — el mă întreţine!

Câteodată cu o bucată de pâne, câteodată cu cartofi!… Oizer e un om bun, un înger! îi cunoști?

El e Regina Ester!…

— Dar unde-i tatăl tău? îl întreb eu.

— N-am tată!

— Dar unde ţi-i mama?

— N-am mamă!

— Dar unde ţi-i bunicul? bunica?

— N-am bunic, nici bunică!

— Dar moșul? mătușa?

— N-am moș, n-am mătușă!

— Dar frate, soră?

— N-am frate, n-am soră, n-am pe nimeni, pe nimeni! Sunt un orfan, un orfan!” — îl privesc în faţă, mă uit la lună și mi se pare că ei și luna au aceiași culoare… Mă apropii de el și mai mult și ne iuţim amândoi piciorușele, ţinându-ne de „trupă”.

V

— Iată aici stă Regele Ahasverus, mi se adresează Iosif cel sfânt și coborâm cu toţii într-un beciu întunecos.

— Frida-Etel scoală, și nu sta cu mâna-n poală! strigă Regele Ahasverus către nevastă-să o femie bolnavă, care când tușește se apucă c’o mână de cap și cu alta de piept. Banda a cântat toată ziua și s-a deprins să vorbească numai în rime!…

— Peștele cel bun, la masă îl pun! zice Mimihen. Coilici, avem, fierbinţi, să-i mestecăm fără dinţi! Și tricoarne dulci, să nu te mai culci!

Turte și turtiţe și vin în gărăfiţe! De Purim cofeturi, să nu te mai saturi! Hei, răsturnaţi sacul, de nu, vă ia dracul!”

— Decât să mă ia dracul, mai bine deșert sacul! zice Mundriș rimând și el, și vrea să desfacă sacul.

— V-aţi pus la mâncare, iar banii îi lăsaţi în uitare! zice Vaștu.

— Vaștu nu s-a îmbătat, dar la masă s-a aruncat!" exclamă Aman pe care Regina. Estera îl ajută din când în când, tot în rime…

Dar când vine vorba să se facă împărţeala banilor, rimele încetează, că doară-i vorba de bani!

Cea mai mare parte o ia, desigur, Regele Aliasverus. Asta-i la dânsul regulă stabilită, din an în an - dar când începe împărţeala între ceilalţi, se naște o zarvă amestecată cu ceartă…

Mimihen pune chestiunea: de ce i se cuvine lui Vastu mai mult decât i se cuvine lui? El, Mimihen, trebuie să muncească mai mult decât toţi, să sară într-un picior, să facă haz de necaz, să vorbească în rime și când vine vorba la în părţeală, Vastu face nazuri și se fudulește! De ce? Că-i mai aproape de Regele Ahasverus?

— Tacă-vă gura ! strigă deodată Regele Ahasverus! Mă băiașule, mă calicule, mă jarpanule, mă boule, mă coif de hârtie, mă vită încălţată, mă! Cutezi tu să vorbești în faţa Regelui Ahasverus? îţi plesnesc acuși câteva palme, să vezi tot felul de stele!?

Mimihen amuţește. De Regele Ahasverus li-i frică la toţi, pentru că el e mai-marele, adică antreprenorul afacerii !

Mundriș murmură ceva încet, ajutat fiind de ceilalţi; numai Regina Estera Îşi strecoară monezile în buzunar, face o glumă, și „trupa" se înveselește din nou și iar încep să curgă rimele…

— Atâta avere să aibă bogaţii, câtă ducem acasă, noi, însuraţii! zice Mimihen.

Eu examinez locuinţa lui Ahasverus. În mijlocul odăii o masă mare, acoperită cu o faţă de masă, groasă și murdară. Într-o parte un mic stelaj cu unelte, în alta un pat de scânduri, cu multe perne până-n tavan. În faţă un cuptor, iar pe cuptor un motan negru, așezat pe labe, dormitând… De pe cuptor privesc câţiva ochișori negri, căprii și verzi…

— Jos, șolticilor!" le strigă Iosif cel sfânt și le face semn cu mâna. Ochișorii cei negri, căprii și verzi nu se lasă mult rugaţi și coboară de pe cuptor, lunecând, câte unul cu cămeșuicile rupte care abia le acoperă trupul până peste buric…

Iosif cel sfânt se vede că-i de casă, căci copilașii goi se apropie de el ca niște mielușei şi-şi pleacă capetele lor încreţite ca să le mângie…

— Vi-i foame? îi întreabă Iosif cel sfânt. Iată, ne punem la masă! V-am adus, tot felul de bunătăţi!"

Și începe să le înșire toate bunătăţile ce s-au adus, iar mititeii privesc cu nerăbdare, înghit în sec şi-şi ling buzele, pe când Iosif cel sfânt mângie capetele lor încreţite, înghite în sec ca şi ei şi-şi linge și el buzele… Cu toţii așteaptă să se așeze la masă și să se pue pe mâncate!

În sfârșit a dat Dumnezeu! Regele Ahasverus ia sticla cu rachiu și închină în cinstea sărbătorii de Purim, iar după dânsul fiecare îşi ia un păhăruţ de rachiu, și se pun cu toţii la masă, mic și mare, afară de Frida-Etel care orânduieşte la plită.

Până și motanul cel negru se trezește şi el, se întinde, cască, și se apropie de masă unde așteaptă să prindă și el ceva de-ale mâncării.

Eu cu Iosif cel sfânt, și copilașii cei gol cu părul creţ, ne așezăm cu toţii pe o

bancă care cam şchiopătează și se clatină așa fel că noi, mărunţeii, începem a râde ca de o poznă mare — și abia atuncea mă descoperă și „trupa”. Care se miră: „cine o fi ăsta, că nu-l cunoaştem ?!

— Cine-i mititelul ăsta?” întreabă Regele Ahasverus.

Și Iosif cel sfânt le spune cine sunt și cum am ajuns aici. Lumii i-a cam plăcut istorisirea, căci fiecare îmi dă câte un pumn în spate, mă pișcă pe obraz, și fiecare spune câte o glumă în rime, şi banchetul de Purim începe!

Frida-Etel aduce din rulă peşte foarte piparat, cu cartofi — și cu toate că nu are mirodenii ca acasă la bunicu-meu, Rabi Meier, mie îmi pare că-i foarte gustos! Un singur lucru numai: are multe oase!

În schimb mănâncă toată lumea dintr-o singură farfurie-și asta mi-a plăcut foarte mult. Fiecare întinde furculiţa-și e mare veselie! După peşte „Trupa”, ia din nou câte-un rachiuaș și închină cu toţii! Cheful e în toiu!…

Lumea se scoală de la masă, se apucă de mână, se întinde un joc și cântă cu toţii:

Noi suntem
Ce suntem.
Dar evrei…
Cu toţi suntem!
Noi avem
Ce avem.
Dar năcazuri.
Multe-avem!

— *Ruskaia Pessnia!*[15] strigă Mundriș cu putere *„Ruskuiu pessniu podavai!”*

Și banda începe să cânte un cântec rusesc:

Nada znat
Cac guilat
Pered bogom
„Atvetșat!
Să bem, să ne veselim.
Și la anu-n Ierusalim!

— Așa-i că-i frumos la noi? îmi spune Iosif cel sfânt care și-a mai astâmpărat foamea și a devenit în totul alt om. El ia puţin rachiu, îmi dă și mie puţintel și mă trage la joc. Nu știu ce mare veselie e pe capul meu, că mă simt foarte dispus. Simt că mi-i bine și plăcut pe vecie!

---

[15] Russkuiu pessnia podoval: în rusește – cântaţi cântecul rusesc.

Deodată…

VI

Deodată se deschide ușa și-l zăresc pe tata și pe Rabi Iţic, și mi se face negru dinaintea ochilor. Ce-o fi gândit tata când în a zărit în joc cu toată „trupa”-nu știu! Știu însă că tata a rămas locului împietrit, s-a uitat la mine, la „Trupă” și la Rabi Iţic… Rabi s-a uitat la mine, la „trupă” și la tata… Eu m-am uitat la tata, la „Trupă” și la Rabi, iar „trupa” s-a uitat la tata, la Rabi și la mine… Nimeni dintre noi n-a mai scos vreo rimă l

— Ce staţi așa de necăjiţi? Că-i Purim astăzi voi nu știţi? Să bem un pahar, în sănătatea noastră iar ! Să mâncăm atâta turtă, câtă mai încape în burtă!

Și Mimihen întinde tatălui meu un păhărel cu rachiu. Tata îl dă în lături fără a-i spune o vorbă, dar Mimihen nu se lasă:

— Am de-a face c’un om bogat, dar nu-i plac că-s mascat! Aluneca beau numai eu, așa să-mi ajute Dumnezeu!

Mimihen dă pe gât rachiul și ciută un cânticel:

La calicie mare
Veselie mare.
La bogăţie mare
Zgârcenie și mai mare.
Cu cât mai calic
Cu-atâta mai voios.
Cu cât mai bogat
Cu-atâta mai porcos!

— Mundriș, ce taci? Zi și tu ceva și bea un păhărel în cinstea domniilor lor!”

Mundriș îşi umple păhăruţul și închină însănătatea bogătașilor din târg:

— Închin pentru ei, pentru cei mișei! Mânca-i-ar viermii, viermii să-i înghită, uita-i-ar Domnul că sunt de viţă! Să bem ca Lot, fără de habar, să aibă traiul ca noi de amar! Amară fie-le viaţa, să nu li se mai taie greaţa!”

— De ce nu-i pui la rezon, Rabi Meier? zice Rabi Iţic către tata, și trage o priză de tabac, pocnind în aer, din degete…

— Da’ nu-i vezi că-s beţi turtă?!” zice tata, înfuriat, scos din fire, și mă apucă de mână cu atâta putere încât mă doare.

Și tustrei ieşim din beciul Regelui Ahasverus. Afară tata se oprește, se uită la mine și-mi trage două palme zdravene.

— Asta-i numai o arvună — îmi zise el – porţia o vei căpăta acasă, de la rabinul tău… Ian’ ascultă Rabi Iţic, ţi-l predau dumitale să-i tragi cât îi putea, să-i curgă sângele! Un șoltic care, acuşi împlinește nouă ani. Să ţie minte să nu se mai iee după mascaţi, după comedianţi, după niște jarpani! auzi, să ne strice el sărbătoarea!!!

Nu scot o lacrimă măcar, dar simt că obrajii îmi ard, iar inima mi-i grea ca o piatră I Nu mă gândesc de loc la porţia ce mi-o va da Rabinul acasă… Mi-i capul în altă parte, gândurile mi-s numai acolo, la Regele Ahasverus, la copilașii cei goi cu părul creţ, iar în auz nu-mi răsună decât cântecul cel frumos, rusesc:

Nado znat
Cac guliat.
Pered bogom
Atvetșat!
Să bem să ne veselim
Şi la anu'n Ierusalim[16]

DOI ANTISEMITI

A

Max Briliant e un om purtat prin lume. El voiajază de la Łódź la Moscova și de la Moscova la Łódź de câteva ori pe an. E cunoscut cu toţi restauratorii de prin staţii și cu toţi conductorii de prin guberniile cele mai îndepărtate — acolo unde evreul nu poate sta mai mult de douăzeci şi patru de ore, — e deprins cu tot soiul de întâmplări și cu toate pacostele care-l făceau să-l treacă sudorile, și nu odată l-a durut și și-a sfâșiat inima din cauza evreismului… Adică nu pentru aceia ce se înţelege prin evreism, ci numai fiindcă el singur e, pardon de expresie, evreu, și nu numai fiindcă e așa, un simplu evreu, ci din cauza aparenţei lui pur evreieşti… O, mutra lui evreiască, mutra lui! Ochii negri, străluciri, un păr adevărat semitic, un dialect și o intonaţie curat evreieşti și pe lângă astea un nas of, ce nas!...

Și, lucru făcut, eroul nostru e blestemat c'o meserie-e comis-voiajor! — care-l silește să-și poarte nasul prin toată lumea largă și se vorbească nu glumă, să vorbească atât de mult încât dacă l-ai vedea, adică dacă l-ai auzi!… În sfârşit ca să nu facem vorbă multă, ţi-i mai mare jalea!…

E drept că eroul nostru și-a dat jos barba, s-a îmbrăcat și gătit ca o mireasă, și-

[16] În rusește: Trebuie să știi / Cum să petreci / Și-n fața lui Dumnezeu / Cum să răspunzi.

a răsucit musteţile în sus, și-a lăsat să-i crească o unghie mai mare decât toate celelalte, și-a pus o cravată din ţara cravatelor, s-a obișnuit cu toate felurile de mâncăruri de prin staţii, și-a vărsat tot năcazul…

— De i s-ar împlini porcului măcar jumătate din că: e i-a dorit Max înainte de a le fi gustat pentru prima dată! — și, ce să vă mai spun? Și-a pus viaţa în primejdie și-a început să mănânce și raci!…

De ce spun că „și-a pus viaţa în primejdie”? Pentru că așa să știe dușmanii voștri de bine, cum a știut Max Briliant cum se mănâncă raci: dacă-i tai cu cuţitul, dacă îi iei cu furculiţa, mi dacă-i înghiţi așa, întregi?!…

Și, pe lângă toate noroacele acestea, Max Briliant nu-și poate ascunde evreismul nici faţă de ai săi, nici faţă de străini… Îl recunoști de o poștă și — la fiece pas simte îndată că se știe *cine* este și mai cu seamă *ce* este… În sfârșit ţi-i mai mare mila de el!…

B

Și dacă Max Briliant era un nenorocit în drumul până la Chișinău, de la Chișinău înainte. Nu-i găseai pereche… Să porţi în inimă o mare durere și să-ţi mai fie și rușine de ea, asta e o tortură pe care numai acela o poate pricepe care o și simte.

Lui Max îi era greu de Chișinău ca și cum Chișinăul ar fi fost al lui! Și parcă într-adins era făcut că tocmai atuncea a fost trimis la Chișinău când au izbucnit pogromurile în Basarabia, așa că el simţea că începe pentru dânsul un alt iad. Nu-i era destul câte pogromuri văzuse acolo, acasă la el? Nu i s-a sfâșiat inima îndeajuns de câte grozăvii văzuse, cum nu s-au mai pomenit în toată lumea? Poate da el uitării cum într-o zi, la sinagogă, s-a făcut un *El mu rahmim*[17] pentru victimele pogromurilor din Chișinău?

Evreii bătrânî au plâns atuncea, iar femeile au leșinat…

Desigur că vi s-a întâmplat ca mergând cu trenul să treceţi pe acolo pe unde s-a întâmplat vreo catastrofă. Știţi prea bine că puteţi sta liniștit, căci în același loc nu se poate întâmpla pentru a doua oară aceiași nenorocire, aceiași catastrofă. Dar-vă aduceţi aminte că aici, în locul *acesta,* s-au prăbușit vagoanele unul peste altul, că aici şi-au zdrobit oamenii capetele, că aici și-au sfărâmat ciolanele, c’a curs sânge omenesc — și vă simţiţi parcă mai bine după-ce aţi trecut această porţiune de linie fără niciun accident.

Max a știut că în aceste locuri vor fi multe discuţii și povești, cu oftări, cu vaiete și cu tot soiul de aluzii și înţepături din partea străinilor, și cu cât se apropia mai mult de aceste localităţi cu atâta căuta mai multe mijloace ca să scape și să se ascundă de el însuși!

Ajuns destul de aproape, a vrut dintrun’tâiu să rămâie singur în vagon. Pe urmă

---

[17] El mu rahmim: Ebraic, titlul rugăciunii ce se oficiază la parastas.

s-a răzgândit și s-a dat jos cu alţi pasageri, în staţie, s-a apropiat de restaurant, ţanţoș, c'un aer ca şi cum ar fi fost foarte dispus, a luat un rachiuaș şi câte o gustare din toate bunătăţile care nu sunt permise unui evreu, a băut o halbă de bere şi-a aprins o ţigară, s-a apropiat de chioșcul de cărţi și ziare și a zărit cunoscuta foaie antisemită a cunoscutului antisemit Crușevan, cu cunoscutul titlu „Besarabeţ.[18]

Acolo în ţinuturile acele, trebuie să știf, unde se tipărește această foaie frumoasă, e mare lin niște. Nimeni n-o ia în mână. Evreii de acolo n-o cumpără fiindcă nu se ating de o asemenea murdărie, iar cei care nu sunt evrei s-au suprasăturat de ea ! De aceia foaia stă în chioșc, teancuri întregi, ca să amintească doară trecătorilor că există în lume un Crușevan care nu se astâmpără și nu doarme în pace și care caută toate mijloacele cum să apere lumea de acea periculoasă epidemie ce se numește „evreism".

Max Briliant a fost singurul care s-a apropiat de chioșc și a cerut să i se dee un număr din „Besarabeţ". Ca ce, adică? Poate tot din acelaşi plăcere pe care a avut-o atuncea când a cerut să i se dee raci? Sau poate pentru că a vrut să vadă ce mai scrie despre evrei acest rău al răilor?

Se zice că gazetele antisemite sunt cetite nu mai de semiţi, adică chiar de noi, evreii… Proprietarii acestor gazete știu aceasta prea bine și cunosc și vorba ceia, că „evreul e trif, dar banul său e cușer".

Aşadar a Max al nostru a cumpărat un număr din „Besarabeţ" a intrat cu el în vagon, s-a întins pe bancă și s-a acoperit cu gazeta cum te acoperi de pildă cu o plapomă sau cu un pled, în timp ce-l năvălise un stol de gânduri:

— Ce va zice de pildă un evreu când se va apropia și va vedea un om întins acoperit cu un „Besarabeţ"? Desigur că nimănui n-o să-i treacă prin minte că aicea stă întins un evreu…

Zău că-i o idee bună, un mijloc să scapi de evrei și să rănii! la noapte singur, întins — pe o bancă întreagă ca un prinţ!"

Așa se gândea eroul nostru și înainte ca cine va să fi știut cine stă aicea, s-a acoperit cu „Besarabeţ"-ul peste obraz și-a ascuns și nasul, și ochii, și părul și toată mutra lui evreiască… și și-a închipuit tabloul: cum noaptea se urcă în vagon un evreu cu o mulţime de pachete şi-şi caută, bietul, un loc ca să se așeze și cum zăreşte o persoană acoperită cu un număr din „Besarabeţ"- desigur un *purăţ*[19] și desigur un om rău, un antisemit — sau poate chiar Crușevan în persoană! — și se dă, sărmanul, într-o parte, adică evreul cu pachetele — și stupește de trei ori — iar el, Max, rămâne singur-singurei, ca un graf, peste toată banca! Ha-ha-ha! Zău așa, minunată idee, în orice caz mult mai bună decât să te apuce holera în vagon, așa, deodată!…

---

[18] Autorul face confuzie cu ziarul „Drug" al lui Crușevan. (Nota Traducătorului).

[19] Purăț în Jargon: boer.

Atât de mult i-a plăcut planul acesta lui Max, că stând așa întins subt „Besarabeţ”-ul lui, izbucnește într-un râset, și trebuie să ştiţi că un om care a dejunat, a băut un pahar cu bere, și-a aprins o ţigară și stă înspre scară culcat în vagen, singur pe o bancă întreagă, întins *ca un graf* — are poftă să și râdă!

Ssst! Tăcere!; Eroul nostru, Max Briliant, comis-voiajorul, care pleacă de la Łódź la Moş ceva și de la Moscova la Łódź, stă întins singur-singurel pe o bancă, acoperit cu un număr din „Besarabeţ” și aţipește ușor…

Să nu-l supărăm!

C

Max Briliant e într-adevăr un evreu deștept, numai că de astă dată n-a nimerit-o! Căci în vagon a intrat un individ gros, sănătos tun, răsuflând din greu și purtând câteva geamăndane.

El s-a apropiat într-adevăr de Max, l-a observat într-adevăx cum stă întins, acoperit cu un număr din „Besarabeţ” dar n-a stupit de trei ori și nu s-a dat îndărăt înspăimântat… Ci a rămas locului și l-a privit pe omul nostru, antisemitul cu nasul semitic — căci dormind, gazeta a mai căzut și nasul, năsoiul lui, a apărut pe chipul eroului nostru în toată frumuseţa și strălucirea lui!…

Stând așa câteva minute, zâmbind în colţul gurii și așezând geamăndanele pe cealaltă bancă din faţa lui Max, personajul nostru cel nou s-a dat jos în staţie pentru câteva minute, s-a întors înapoi cu un număr din „Besarabeţ”, și-a desfă cut un geamăndan de unde a scos o perinuţă și o plapomă, o păreche de papuci și o sticluţă cu „Eau de cologne”, s-a făcut comod de tot, s-a întins de-a lungul băncii și s-a acoperit cu „Besarabeţ”-ul, întocmai ca şi Max Briliant, fumând și privind pe Max — și zâmbind a închis ochii, mai întâiu un ochiu’, apoi celălalt, și încetul cu încetul a început să aţipească.

Să-i lăsăm să doarmă pe amândoi „Besarabeţ”-ii pe câte o bancă, unul în faţa altuia, și să facem pe cetitor să cunoască a doua persoană, cine e și ce e.

E un general… nu un general din armată, niciun guvernator-general, ci un inspector-general, adică un agent al unei societăţi.

Îi zice „Niemcik; numele său e Haiim[20], dar de scris se scrie Albert, iar de chemat îl cheamă Peti.

În repezeală. vi se pare cam ciudat: cum de vine adicătelea, că din Haiim răsare un Albert?

Dă, asta treacă-meargă! Căci cum se face la noi din Velvel, Vladimir, din Israel, Isidor, sau din Avram, Avacum?!

Dar cum s-a făcut din Haiim, — Peti?

Aici-trebuie să facem puţină filosofie, să ne adâncim în ştiinţa filologiei și să

[20] În Jargon numele Haim se scrie cu doi „i”.

facem interpretări logice:

Mai întâiu eliminăm cu înţelepciune pe „H” din „Haiim”. După aceia cerem scuză celor doi israeliţi[21] — adică cei doi de „i” — și lui “m”, și ne mai rămâne singurul „a”.

La acest „a” alăturăm pe „l” pe „b”, pe „e”, pe „r” și pe „t” — nu face aceasta la un loc „Albert”? Din „Albert” se face de la sine „AIberti”, „Berti. Beti”, „Peti”.

Sic transit gloria mundi !

Adicătelea iac așa se face dintr-o raţă un curcan!…

În sfârşit individului nostru îi zice Peti Niemcik, e un inspector-general și cutreieră lumea ca și Max Briliant — numai că e cu totul un altfel de om.: vioiu, vesel, vorbăreţ, și deși îi zice Peti și e un inspector-general, cu toate acestea e un evreu egal cu toţi evreii, după-cum de asemenea îi place să istorisească povești și anecdote despre evrei.

Peti Nitmcik e renumit prin anecdotele sale. Numai că are un singur cusur: că orice anecdotă pe care o povestește, cică s-a întâmplat cu el la mijloc și e în stare să se jure cu toate jurămintele că-i așa… De multe ori i s-a întâmplat că aceiași anecdotă o povestea ca întâmplată în alte localităţi, pentru că de la una la alta el uita locul pe care-l indica — și asta fiindcă Peti Niemcik, inspectorul general, are obiceiul să-l iee gura pe dinainte, sau cum s-ar zice în alte cuvinte, că-i cam mincinos de felul lui! Vă rog să mă iertaţi că mă exprim atât de vulgar, căci ar fi fost suficient să vă spun numai că e un agent — și ce e un agent știţi dumneavoastră!…

Intrat în vagon și zărindu-l pe Max Briliant al nostru întins pe bancă și acoperit cu un număr din „Besarabeţ” și simţind după nasul său că individul acesta nu-i înrudit nici cu Crușevan, și nici cu, Besarabeţ”-ul lui, a exclamat deodată:

— O anecdotă! O nouă anecdotă! Slava Domnului că voi avea ceva nou de povestit!”

Și Peti Niemcik s-a repezit în staţie, a pus mâna pe un număr din „Besarabeţ” și s-a așezat drept în faţa lui Max ca să vadă ce o să iasă de aici — și a aţipit și el…

Acum să-l lăsăm pe „Besarabeţ”-ul numărul 2, adică pe inspectorul-general Peti Niemcik, și să ne întoarcem la „Besarabeţu!”-ul numărul 1, adică la comis-voiajorul Max Briliant.

D

Max Briliant a avut o noapte grea. Se vede că feluritele mâncăruri pe care le-a gustat prin staţii nu i-au dat pace, pentru că a avut niște visuri blestemate, ducă-se pe pustii!

Așa de pildă i s-a părut că nu-i Max Briliant, ci că-i chiar Crușevan, redactorul

---

[21] Litera .i* în jargon e denumită „id”-deci doi „i”, doi israeliţi N. T.

lui „Besarabeţ”, că nu voiajează în vagon, cică-i calare pe un porc, că un rac, un rac roș, fiert, îi face semn cu coarnele, și că de undeva, de departe, se aude un plânset jalnic: „Chi-și-nău!”… Că un vânt îi suflă în ureche, că aude un foșnet de ziare sau de rochii femeiești; că vrea să deschidă un ochiu’ și nu poate și că se pipăie la nas și nici urmă de nas nu-i ! În loc de nas, pipăie un „Besarabeţ”, și nu știe unde se află… Vrea să se miște și nu poate, vrea să strige și nu poate. El simte că totul e un vis, dar nu poate birui somnul și nu poate fi stăpân pe sine, nu poate!…

Stă întins și îndură suferinţe amare… E ca hipnotizat… Simte că i se sleesc puterile și silindu-se din răsputeri scoate un oftat încet, atât de încet încât îl aude numai el-și deschide puţintel o bucată de ochiu’, că abia-abia poate zări.

O rază de lumină și o umbră de om care stă întins în faţa lui, singur-singurel ca şi dânsul, pe o bancă întreagă, acoperit ca şi dânsul cu un număr din „Besarabeţ” — și lui Max al nostru I se pare că se vede pe el însuși, întins pe cealaltă bancă și cu niciun chip nu poate înţelege ce cată el, Max, acolo, pe banca aceia?! Și cum se poate, vedea un om pe sine însuşi, fără oglindă?

El simte că părul i se ridică din cap, fir după fir!…

Încetul cu încetul Max al nostru îşi vine în fire şi-şi dă sama că cel care stă întins pe cealaltă bancă nu-i el, Max, ci un altul. Și atunci îşi pune problema: cum de s-a așezat persoana aceia tocmai aici, în faţa lui, și tocmai cu un „Besarabeţ”?!…

Și Max al nostru nu mai are răbdarea să aș trepte să se facă ziuă, căci vrea să dezlege enigma asta cât mai repede, chiar acuma, imediat!

El face o mișcare, începe să foșnească cu gazeta și aude că și celălalt de pe cealaltă bancă se mișcă și el, și foșnește și el cu gazeta; atuncea el rămâne liniștit, privește mai bine și zăreşte că și celălalt de pe cealaltă bancă face la fel, se uită spre el cu un zâmbet ușor — și amândoi „Besarabeţ”-ii noștri stau întinși faţă în faţă, se privesc unul pe altul și tac:

Amândoi antisemiţii nu mai pot, leșină de curiozitatea de a se ști unul pe altul, dar se stăpânesc amândoi din răsputeri și tac… Și atunci îi vine în minte lui Peti o idee, și el începe să fluiere încetișor un motiv evreiesc, popular, dintr-o melodie evreiască populară:

Af în pripecic
Brent a faier ![22]

Iar Max îi ţine isonul, tot încetișor, și fluieră:

In in știb is heis.[23]

---

[22] Traducere: În vatră arde / Un focușor.

[23] Și-n casă e călduţ.

Și mi se așază încetișor amândoi antisemiţii noștri, aruncă de pe ei „Besarabeţ”-ii și termină amândoi cunoscutul motiv evreiesc al populariului cântec evreiesc — dar de astă dată fără să mai fluiere, ci cu cuvinte în limba maternă:

In der Rebe lernt
Mit di Kinderleh
Dem Alăf-Beis.[24]

AL ZECELEA

Nouă eram de toţi în vagon, nouă evrei; ne mai trebuia un al zecelea la un *„Minin”*[25]

De fapt se mai afla și al zecelea, dar acest al zecelea ni se părea nouă că nu-i nici evreu, nici creștin. Era un om tăcut, cu ochelari de aur, cu obrajii pistruiaţi, ras, cu un nas evreiesc, cu mustăţile răsucite, urechile mari și gâtul roș. Tot timpul stătea retras de noi, privea pe fereastră și fluera.

Stătea, cum e obiceiul, fără pălărie pe cap, cu gazeta rămasă pe genunchi și nu scotea o vorbă, în totul lui tot ca un rus, un adevărat *foni*[26]*,* ai?

Și iarăși: „Oare să fie într-adevăr creștin? Ba nu, e tot evreu! Un evreu nu-l poate înșela pe un alt evreu ! Un evreu ţi-l recunoaşte pe un alt evreu de o poștă, prin întunerec! Ghivalt! Seamănă a creștin I Ba nu! E un evreu, așa să fiu eu fericit că-i evreu!

Și iar se întoarce cealaltă foaie: Dar dacă nu?

Mare lucru e ca în zilele noastre…?

Şi atunci ne-a venit în minte vorba ceia: că e un evreu care vrea ca noi să-l credem că-i creștin. Să-i fie de bine!

Dar ce-i da făcut că nouă ne lipsește un al zecelea?

Și în vagon aveam de oficiat un parastas. Să nu credeţi așa, un simplu parastas

---

[24] Iar Rabinul învaţă / Pe copilași / Abecedarul.

[25] Minin ebraic: zece bărbați, fără de care nu se poate oficia rugăciunea pentru morți.

[26] Foni: rus, în Jargonul evreilor din Rusia.

de toate zilele, pentru un tată sau pentru o mamă! Nu! Trebuia să facem un parastas pentru un copil, pentru un copil unic… Un tată îngropase un unic fiu pe care un mare greu l-a luat mort de la spânzurătoare ca să-i înmormânteze la cimitirul evreiesc.

Tatăl se jura că era bun ca însăși Bunătatea ! Prea repede l-au judecat, zicea el, cu toate că a fost într-adevăr unul între mulţi, un om și jumătate, dar nu merita să-l fi condamnat la spânzurătoare.

În sfârşit nu mult după asta a murit şi mă-sa, dar nu chiar așa, în repezeală, căci s-a chinuit destul și m-am chinuit și eu destul, de am albit și îmbătrânit…

— Câţi ani credeţi Dumneavoastră că am?

Ne uităm cu toţii la individul acesta și vrem să ghicim câti ani are, clar e cu neputinţă! Ochii tineri, părul sur, fruntea încreţită, faţa zâmbitoare și plângătoare și toată făptura cam searbădă: lunguţ, cu pălăria în creștetul capului, cu barba cam rotunjită și niște ochi, ah ochii! Niște ochi pe care dacă-i vezi o singură dată nu-i mai uiţi niciodată, niciodată! zâmbitori-plângători, sau plângători-zâmbitori!… Cel puţin dacă s-ar fi plâns să fi picurat o lacrimă măcar… Ba nu, dimpotrivă, vesel și vioiu, ciudat om !

— Ei ce ne facem? De unde luăm pe al zecelea? întreabă unul aruncându-și ochii spre cel care fluiera, care se făcea că n-aude, privea pe fereastră. Și fredona o melodie cunoscută.

— Cum un al zecelea? zise un altul, parcă nu avem un *Minin?*

Şi începe a număra cu degetul: niciunul, nici’s doi, nici trei…

— Fără mine! zise în evreieşte cel care fluiera.

Am rămas cu toţii uluiţi !

— Dumneata nu ești evreu?

— Sunt evreu, dar nu ţin la lucrurile acestea !

Câtva timp rămăsesem cu toţii ca trăsniţi, ne priveam unul pe altul fără a scoate o vorbă, dar numul unul dintre noi — cel care avea parastas — nu și-a pierdut firea și cu privirea lui prietinească „plângător-zâmbitoare”, a zis tânărului care fluiera:

— Să-mi trăiești o sută și două zeci de ani! Dumitale ţi se cuvine o medalie de aur!

— De ce o medalie de aur? I

— Ţi-oi spune, dar povestea e cam lungă. Dacă vrei să fii cel de al zecelea la *Minini,* spun repede un *Kadiș*[27] pentru fiul meu și pe urmă îţi istorisesc toată povestea!

Și omul nostru cu parastasul scoate o basma cu care se încinge pe deasupra halatului și se așază într-o parte cu faţa spre perete, începând a-și face rugăciunea.

Nu știu cum e cu dumneavoastră, dar mie îmi place rugăciunea de toate zilele, că-i mai dulce decât rugăciunile de Sâmbătă sau din zilele de sărbătoare.

---

[27] Kadiș: ebr. rugăciunea pentru morţi.

Rugăciunea pe care a făcut-o omul nostru din vagon, cel cu parastasul, era așa de părută din inimă, cu atâta suflet, în cât ne-a înduioșat pe toţi — până și pe cel de-al zecelea, care fiuera…

Să-l auzi pe un tată spunând *Kadiș* pentru un fiu, nu prea se întâmplă în toate zilele! Și afară de Aceasta omul nostru cu parastasul avea un glas foarte dulce, armonios, ce pătrundea în oase ca untdelemnul. D'apoi *Kadișul? Kadișul*! Numai piatra ar fi putut rămânea nemișcată la *Kadișul* lui!…

În sfârşit a fost o *Minhă*[28] extraordinară!…

După ce a terminat închinăciunea și şi-a scos basmaua, omul nostru cu parastasul s-a așezat în faţa celui de al zecelea și cu faţa-i zâmbitor-plângătoare, cum îi era felul, a început să spuie povestea făgăduită, în timp ce-și dezmierda bărbuliţa, vorbind a lene, ca un om care are toată vremea…

— Povestea pe care vreau să ţi-o povestesc tinere, de fapt nu e o singură poveste, ci trei povești; trei istorioare mici.

— Povestea întâia s-a petrecut într-un sat, la un orândar.

Într-un sat trăia un orândar cu nevasta lui. Satul era un sat mare, întins, plin de creștini, și numai un singur evreu. Deci lucru rar, unul singur, între toţi ţăranii — cu atât mai bine pentru el! Poate câştiga și mai bine, vorba ceia: să stai numai între creștini!…

Un singur lucru îi lipsea însă: copiii! Multă vreme n-au avut copii și viaţa li se părea pustie…

Și tocmai la bătrâneţe Dumnezeu s-a îndurat de ei, și nevasta orândarului a dat naștere unul băiat —, cu *Mazăl*[29]. Un singur copil, mare bucurie! Asta înseamnă să se facă și un *Brith*[30], așa cum a orânduit Dumnezeu.

Și-n ziua opta orândarul nostru a pus caii la căruţă și a plecat la târg de unde a adus pe rabin. Pe haham, pe ceauș și pe alţi cinci evrei.

Femeia a gătit o cină minunată şi a aranjat totul cu gust. Dar când colo nu-i *Minin*, lipseşte un al zecelea. Ce s-a întâmplat? Cap de orândar ! Între cei zece a pus-o la socoteală și pe nevastă-sa!… Se înţelege că s-a făcut mare haz de aceasta, dar încolo-încoace, ziua nu stă locului… Ce-i de făcut? Satu' într-adevăr e mare, ţăranii-s mulţi, dar nu-i nici-un alt evreu ! Rău de tot!…

Când colo iată că se apropie de crâșmă o cotiugă și în cotiugă un cotiugar ! Fie și un cotiagar, bine că-i evreu…

— Bine v-am găsit !

— *Șulăm Alehem*[31]*!*

— Poftim în casă, vei fi un al zecelea I

---

[28] Minhă: rugăciunea dinspre amurg (vecernia).

[29] Mazăl. Ebraic: nordic.

[30] Brith: Ceremonia rituală.

[31] Șulăm Alehem, ebraic: Pace vouă!

Și chefu' a fost de nedescris ! Acum vezi ce mare e Dumnezeul nostru?! Un sat întreg plin de ţărani nu poate face nimic și apare un singur evreu, un simplu harabagiu și — aha! — totu-i de minune!…

*

* *

A doua poveste, dragă tinere, s-a întâmplat nu la ţară, ci la târg, și încă într-un târg evreesc.

Era Sâmbătă, adică Vineri seara spre Sâmbătă, după aprinsul și rugăciunea lumânărilor de Sâmbătă. Întors de la sinagogă s-a făcut *Kidiș*[32], ne-am spălat pe mâini, ne punem la masă, când colo o lumânare începe să se topească și să sfârâie. Mucul aprins cade pe faţa de masă și hai-hai, acuşi se întinde un foc, nu șagă !.

Ce-i de făcut? Să se stingă mucul de lumânare? Nu se cade, că doară era Sâmbătă!…

S-au adunat vecinii, toată uliţa, și s-a făcut un *ghivalt*[33] întreg, un adevărat haos…

— Oameni buni, suntem pierduţi!

Când ne uităm, iată-l și pe Feodor, rusul care aprindea și stingea focul în casele evreieşti, în zilele de *Șabăs*[34] sau de sărbătoare.

— Ci, li batşeis unu dija svitlo?

Adică: „Nu vezi, mă rusule, că acolo-i foc?

Și Feodor, deşi cap de Ivan, a înţeles vorba și gândul nostru, a stuchit în palmă şi cu două degete mari, ţărănești, a stins mucul de lumânare și-gata focul!

Ei, acum te întreb: nu sunt mari minunile Domnului? Să nu fie de deochi! Atâţia evrei şi n-au putut face nimic — și apare un singur rus și salvează un târg întreg!…

*

* *

Şi acuma să-ţi istorisesc a treia poveste.

Asta s-a întâmplat, mă 'nţelegi, chiar în casa Rabinului.

Rabinul avea un singur fiu și încă unul foarte iscusit, cu toate calităţile! Și cum e obiceiul la rabini, l-au însurat de tânăr. I s-a dat o soţie cu zestre și cu alimentare pe veci, ia socrii.

Și s-a hotărât ca să se puie pe cetit în cărţile rabinice! Toate ar fi fost bune dacă…?… Dacă n-ar fi existat și recrutările pe lumea asta!

Și cu toate că era un unic fiu, și încă fiu de rabin, tot trebuia intervenit cu bani… Dar vremurile s-au schimbat, căci s-a început a recruta și fii unici la părinţi evrei, și banii nu mai foloseau la nimic… Nici cu zecile de mii nu mai puteai face ceva…

---

[32] Kidiș, ebraici: rugăciunea pentru vin.

[33] Ghivalt în Jargon: scandal.

[34] Șabăs: ebraic, Sâmbătă.

Prefectul rău, doctorul și mai rău — rău și rău de tot!

Ce să-ţi mai pun, tinere? L-au Introdus pe fini rabinului în sală de recrutare, gol de tot, de sus până jos.

Pentru întâia oară în viaţa sa a apărut atât de gol — adică fără pălărie în cap! Și tocmai asta a fost norocul lui !

Căci intrând cu capul gol înaintea comisiunii, i s-a zărit chelbea, dar, pardon de expresie, nu o chelbe făcută anume, ci o chelbe veche de tot, din vremea copilăriei — pentru că de mic era un copil îndărătnic şi nu se lăsa să fie spălat pe cap!… Se înţelege de la sine că i-au dat drumul, și nu l-au mai recrutat!…

Și acuma te întreb, tinere dragă, cât nu meriţi dumneata?!… Căci *evreu* ești și *creștin* vrei să fii și *cel de al treilea ești ori și cum,* și nu meriţi o medalie de aur?!

……..…….

La staţia cea mai apropiată cel de al zecelea se făcu nevăzut.

CONCURENŢE

Tocmai în clipa în care evreii se'ngrămădesc, care 'nlăuntru care afară, și se ceartă în vagon pentru un loc, ca la sinagogă pentr-o *Acufă*[35]*,* tocmai atuncea apar și ei: „el" și „ea".

„El" negricios, gros, zburlit, c'o umflătură pes e un ochiu'… „Ea" roșcovană, slăbănoagă, ciupită de vărsat… Amândoi rupţi, zdrenţuiţi, cu ghetele cârpite cu petici și amândoi cu una și aceiași marfă: „el" cu un coș, „ea" cu un coș;

„El" cu colăcei, ouă fierte, sticle cu apă minerală și portocale, „ea" cu aceiași colăcei, ouă fierte, sticle cu apă minerală și portocale. Câteodată se întâmpla că „el" are în paner cornete cu vișine roșii, cireșe negre, sau poamă acră, aguridă, și atunci vine și „ea" cu aceleași cornete cu vișine roșii, cireșe negre sau poamă acră, aguridă.

Și amândoi sosesc la același ceas, se 'ngrămădesc în vagon prin aceiași ușă și vorbesc în aceiași limbă, dar cu o pronunţare deosebită: „el" puţin cam trăgănat, moale, topit, ca și cum n-ar avea limbă în gură, „ea" cam cepeleagă și din contra cu gura toată limbă!…

Poate credeţi că se sfădesc și se concurează reducând preţul mărfurilor? Da' de unde! La ei preţul e același. Toată concurenţa lor stă într-aceia ca fiecare în parte să provoace mai multă milă! Amândoi ţi se roagă să ai milă de cei cinci copii ai lor, orfani… „El" are cinci orfani și „ea" are cinci orfani! Amândoi ţi se uită drept în ochi; îţi pun marfa drept în faţă și-ţi vorbesc atât de mult, încât, de-ţi trebuie ori nu, ești nevoit să îi cumperi ceva.

Numai atâta că vorba lor, plânsetul lor şi rugămintea lor te cam ameţesc și nu știi de la ei ce să cumperi: de la "el" sau de la ea". Și dacă-ţi vine în minte să îi faci

---

[35] Acufă: Cinstire în Sinagogă, cu orânduiala Thorei.

vânzare la amândoi, nu te lasă:

— Dacă cumperi, domnule, trebuie să cumperi numai de la unul! Să joci la două nunţi deodată, asta nu se poate!

Dar dacă vrei să-i împaci și să cumperi, când de la „el” și când de la „ea” atunci te alegi ou tot soiul de ocări:

— Ian ascultă, domnule, dar astăzi de ce nu ţi-am fost pe plac?

Sau:

— Domnule, dumneata săptămâna trecută ai cumpărat de la mine și mi se pare că marfa mea nici nu te-a otrăvit, nici nu ţi-a rămas în gât.

Iar dacă vrei să-i moralizezi, să începi să îi spui că și altul are suflet, și altul trebuie să trăiască, cum zice neamţul: *„Leben und leben lassen!”*[36] te alegi cu o morală nu nemţească, ci sadea, ovreiască:

— Domnule, nu umbla cu aceiași căruţă în două iarmaroace![37]

Da’ așa-i dragul meu, e greu să împaci toată lumea! Și nici să nu încerci să faci parte dreaptă la toţi, că pe urmă ţi-i lehamite!

V’ași povesti o întâmplare frumoasă cum m-am prostit într-un rând și am voit să mă amestec în cearta unei perechi pe care am vrut s-o împac, și m-am ales că la urmă nevasta mea mi-a făcut zile fripte.

Dar mi-i teamă să amestec o istorie cu alta, să nu mă încurc-cu toate că-n afaceri se întâmplă câteodată că oferi mușteriului un articol și-i vorbești cu totul despre altceva, de câte în lună și în soare…

Așadar, să ne întoarcem la povestea noastră.

Într’un rând era toamnă, și pe o zi ploioasă…

Cerul plângea, pământul era întunecat şi posomorât, iar staţia plină de lume.

Pasageri înăuntru, pasageri afară — cu toţii aleargă, se împing, și evreii, ca de obicei, mai mulţi decât alţii, toţi îngrămădindu-se unul peste altul, cu geamăndane, pachete, așternuturi…Strigăte, larmă, un haos și la ţanc „el” și „ea”.
Amândoi încărcaţi cu de-ale înfocării, ca de obicei; amândoi se împing pe aceiași ușă, ca de obicei…

Deodată… ce s-a întâmplat? Ambele coșuri răsturnate la pământ. Colacii, ouăle, sticlele cu apă minerală, portocalele, toate zac în noroi, și un mișmaș de strigăte, ţipete, plânsete, și blesteme se amestecă laolaltă cu râsetele conductorilor și cu zgomotul și tumultul pasagerilor.

Sună, fluieră și peste o clipă pornim din loc.

În vagon discuţie, nu glumă! Evreii, între dânșii îşi mai descleştază gura în discuţie îşi mai împrospătează graiul și discuta toţi laolaltă — ca femeile la sinagogă sau ca gâştele la iarmaroc. E greu să prinzi tema, subiectul, ci cel mult câteva fraze

---

[36] Leben und leben lossen, proverb german: A trăi și a lăsa pe altul să trăiască.

[37] Zicătoare ovreiască, în semnul zicătoare:. Nu umbla în două luntre !

separate:

— O discuţie despre colaci împletiţi!…

— Un pogrom de-ouă fierte!

— Dar ce a fost cu portocalele?

— Ce mai întrebi?

— La cât apreciezi paguba?

— Bine li-a făcut! Să nu se mai vâre altă dată în suflet!

— Ce vrei să facă, germanii! Un evreu, caută și el să-și agonisească existenţa!

— Ha. — ha-ha! — se aude o voce deasă de bas „existenţa evreiască!!”

— Existenţa evreiască? — se aude un glas tânăr, ca un ţipăt — ai dumneata existenţe mai — frumoase? Adă-le încoace !”.

— Tinere, nu vorbesc cu d-ta!…” tună vocea cea de bas.

Nu vorbești cu mine? Dar vorbesc eu cu dumneata ! Ai existenţe mai frumoase?! Așa-i că taci? De ce taci?

— Dar ce vrea tânărul ăsta de la mine?!

— Ce să vreau? Dumneata spui: „existenţă evreiască”. Tare bine, ai dumneata altele mai frumoase? Adă-le încoace!…

— Îţi place, se vede, gâlceava?

— Tăceţi oameni buni, să fie tăcere! Lat-o!…

— Cine?

— Ea singură, femela cu mâncărurile!

— Unde-i, sărmana, unde-i?…

— Iat-o, ia!

O ciupită de vărsat, roșcovană, cu ochii umflaţi de plâns, intră pe ușă împingându-se printre pasageri, cu coșul deșert, îţi caută-un loc, se așază jos cu coșul răsturnat, își ascunde-ochii umflaţi în șalu-i rupt și plânge ’năbușit…

Deodată în vagon se face, o tăcere apăsătoare… Discuţia-i sfârșită, gurile se închid, numai unul se ridică și se adresează mulţimii, cu o voce adâncă de bas:

— Evrei, de ce tăceţi?

— Dar ce vrei, să răcnim?

— Trebuie să-i facem ceva!

Frumoasă poveste I Știţi cine era ăsta? Tocmai acela care a început să râdă: „Ha-ha-ha! Existenţă evreiască!” Un om simplu, cu o pălărie în cap, un fel de caschetă cu borul lucitor sub care mai poartă, niște ochelari albaștri așa că ochii nici nu i se zăresc. Ochii nu-s, dar un nas cărnos, gros, și bulbucat, ce nas!

Fără să stea mult pe gânduri își scoate cascheta și, cel întâiu, aruncă într-însă câteva monede de argint, și trece deja., unul la altul tunând cu vocea lui de bas:

— Daţi, evrei, cât vă lasă inima, daţi cât puleţt da!

Fiecare duce mâna la buzunar, pungile se deschid și începe un sunet de monede, de tot soiul de monede, de argint şi de aramă…

Printre mulţime se află și un creștin — un casap, cu cizme înalte, cu un lanţ, de argint pe după gât — care și-a făcut cruce cu evlavie, și a aruncat și el o monedă. Numai un singur pasager a refuzat și n-a vrut să deie nimic, și ăsta era tocmai acela

care a aparat „existenţa evreiască” — un tânăr inteligent, cu obrajii plini, cu un barbișon ascuţit, galben, și cu ochelari de aur. Era unul dintre acei tineri care au părinţi bogaţi, socri bogaţi. şi sunt și ei plini de bani…dar care voiajază în clasa treia din economie, ca să strângă bani la chimir…

— Tinere, aruncă ceva în pălărie! Îi zice cel cu ochelarii albaștrii şi cu nasul bulbucat

— Eu nu dau! zise tânărul cel inteligent.

— De ce?

— Iac'așa, din principiu!

— Asta am știut-o eu de mai înainte i

— De unde?

— Se cunoaşte după grăsimea obrajilor. *Vid no pane po holiawe!*[38]

Tânăru! cel inteligent se aprinde foc, — așa că ochelarii îl cad de pe nas și se năpustește asupra celui cu nasul bulbucat;

— Eşti un ignorant, un mojic, un nerușinat şi pe lângă asta și un obraznic !

— Slavă Domnului, bine că nu-s mincinos !.

Așa îi răspunde cel cu nasul bulbucat și cu vocea de bas, într-un ton dulce și se apropie de femeia cu ochii umflaţi de plâns:

— Mătușică! Poate c'ar fi destul cu plânsul! Păcat să-ţi strici ochii cei frumoși! Adă 'ncoace mâinile, amândouă, să-ţi răstorn mărunţișul ce l-am adunat!…

Ciudată femeie! Credeam că văzând atâta bănărit se va apropia și va izbucni în mulţumiri și blagoslovenii… Când colo, ce să vezi? În loc să mulţumească, din gura ei s-a revărsat un puhoiu de blesteme, ca dintr-o fântână, un izvor nesecat…

— Numai el, rupe-și-ar capul, Dumnezeule Doamne, pe drumul cel drept! Totul mi se trage din cauza lui, trage-l-ar pământul de viu.

Dumnezeule Doamne! Să nu mai ajungă să vie acasă, venir-i-ar moartea să-i vie! Lua-l-ar holera, ciuma, lingoarea! Umfla-l-ar bolile, năduşelile și ţoate rălele.

Dumnezeule, de unde atâtea — blesteme? Noroc că cel cu ochelarii albaștrii i-a tăiat vorba la mijloc:

— Nu mai binecuvânta atâta, femeie! Mai bine spune-mi ce au avut conductorii cu dumneata?

Femeia ridică spre el ochii umflaţi de plâns.

— Din cauza lui, a nătărăului, lovi-l-ar damblaua să-l lovească! l-a fost frică să nu-i iau toţi muşteriii și se apucă de se împinge în vagon… Atunci mă apuc eu și-l iau înainte! Se apucă și el și mă ţine în loc, trăgându-mă dindărătul coşului… Mă apuc eu și fac o gălăgie…Se apucă „jandarul” și face semn conductorilor. Se apucă conductorii și ne răstoarnă coşurile la amândoi, drept în noroiu, răsturna-i-ar Dumnezeu oasele să-i răstoarne, ca nisipul, Dumnezeule Doamne! Să mă credeţi — așa să vorbesc cu cine mi-i drag mie! — că de când fac negustorie cu marfa

---

[38] Vidno pane po holiave - rusește: Cunoști omul după port.

asta și călătoresc pe „linia” asta, nu m-a atins nimenea nici cu atâtica, cu un fir de păr măcar! Și poate credeţi așa, pe degeaba? Atâtea bube să aibă el, câţi colăcei și câte ouă împart eu în staţie, la toţi… De la cel mai mic până la cel mai mare, la toţi trebuie să îi astupi gura! De cum se face ziuă începe Împărţeala: cutăruia boală, cutăruia lingoare, cutăruia: bube!… Conductorul principal îşi ia partea lui la dejun, tot ce vrea, iar celorlalţi conductori trebuie să îi dai: celuia un colac, celuia un ou, celuia o portocală… Ce vreţi mai mult? Până și fochistu’ - lovi-l-ar holera drept în faţă ! — credeţi că nu-l mușteriu la dejun? Atâta boalăsă deie într-însul, câtă marfă îmi ia, căci altminteri mă ameninţă că mă denunţă jandarului… El nu știe, bată-l mama lui Dumnezeu, că și „jandarul” singur e uns de mine… „Jandarului” îi dau în fite-ce săptămână, când vine Duminica, o porţie de portocale — și încă şi le alege el pe cele mai mari și mai frumoase, cele mai bune portocale…

— Mătușica — îi taie vorba cel cu ochelarii albaștrii — pe cât înţeleg eu, cu afacerea dumitale ar trebui să te porţi toată numai în aur.!

— Ce vorbești?! — izbucnește femeia dintr-odată, într-un ton ca și cum ar vrea să se apere ! — „abia-abia că-mi scot capitalul și cîteodată se întâmplă că și pierd, mă sărăcesc de tot!…

— Atuncea de ce mai faci negustorie?

— Dar de ce să mă apuc? De furat? Căci am cinci copii — dar-ar cinci holere în barba lui ! — și eu singură sunt bolnavă, boli-ar în iad, Dumnezeule Doamne, de azi și până la anul, în luna lui Elul[39]…Căci mi-a stricat toată afacerea, strica-i-s-ar măselele, în gură! Așa afacere! Așa afacere!

— E bună afacere?

O afacere de aur… îmi câştig existenţa…cât îmi trebuie I

— Mătușică, mai adineaurea spuneai că afacerea asta te sărăcește?

— Dar cum vreţi să câştig, când peste jumătate împart gratis la conductorul-șef, la ceilalţi conductori, și în fiece Duminică la „jandar?!” Dar ce-i la mine? Fântână? Izvor? Sau fur banii?

Cei cu ochelarii albaștrii și cu nasul bulbucat sare scos din fire:

— Mătușă! Faci cu mine, când vară, când iarnă!?

— Eu fac? Năcazurile mele fac — facă-i-s ar moartea să-i facă I — că m-a omorât, omorî-lar Dumnezeu să-l omoare!… Că el a fost croitor, petecar, care cârpea petici și câştiga atât că abia avea cu ce să-și cumpere sarea pentru supă!… Şi m-a văzut pe mine ieși-i-ar ochii să-i iasă! — că-mi câştig pâinea, — mânca-l-ar viermii! — și că-mi întreţin cu coșul ăsta cinci copii, cinci orfani — sări-i-ar ochii să-i sară ! — se apucă — apuca-l-ar bolile! — şi-şi cumpără și el un coș, cumpăra-i-ași de *Tahrirăm*[40]*.* Dumnezeule mare! Și-l întreb eu: „Ce-i asta?” Răspunde el: „Un coș „Ce ai să faci cu coșul?”

---

[39] Elul: ebraic, luna Septembrie, luna sărbătorilor evreiești de toamnă.

[40] Tahrirăm, ebraic: pânza albă cu care se îmbracă morţi, la evrei.

Îi zic eu. Zice el: „Același lucru ca și tine !”.

Zic eu: „Cum așa?” Zice el: „l-ac așa!… Am și eu cinci copii — zice el, care cer mâncare… Tu n-ai să-i hrănești cu pâine!” zice el. Ce puteam să-i fac?

Și iac-așa cum vedeţi, se ţine de mine cu coșul și-mi ia toţi mușteriii — lua-i-s-ar dinţii din gură, și mi rupe ultima bucată din gură, rupe-l-ar cânii în bucăţi, Dumnezeule Mare !

Și atuncea celui cu ochelarii albaștrii îi vine în minte o idee care, la dreptul vorbind, ne-a venit tuturora:

— Atuncea de ce umblaţi amândoi în același loc?

— Dar ce vreţi să facem?

— Cată-ţi un alt loc, linia e destul de mare!

— Ei, și el?”

— Care el?

— Bărbatul meu!

— Care bărbat?

— Bărbatul meu de-al doilea!

— Care bărbat de-al doilea?

Faţa roșie a femeii ciupite de vărsat se aprinde și mai roșie:

— Ce înseamnă care bărbat de-al doilea? Că doară el, nătărăul, e bărbatul meu de-al doilea, of și vai de mine!

Cu toţii din vagon sărim din locurile noastre.

— Cum asta? Concurentul dumneatale e bărbatul dumitale de-al doilea?!

— Dar ce aţi crezut dumneavoastră, că-l bărbatul meu cel dintâiu? Bărbatul meu d’întâiu? E-heee! Dac-ar fi bărbatul meu cel d’întâiu, Dumnezeu să-l ierte — dac-ar fi trăit el!

Așa răspunde femeia în’un glas ascuţit și se și vede că vrea să ne spuie cine și ce a fost bărbatul ei d’întâiu… Dar cine o m-ai ascultă?

Toţi vorbesc, toţi glumesc, Se întrec în reflecţii filosofice, și râd, și râd, și râd…

— Poate știţi Dumneavoastră de ce atâta râset?

HOŢII

— Tot mai doarme?

— Încă cum!

— Ptiu, să-i fie rușine obrazului

— Hei, Leiba, Leibuţule!

— Scoală-te, drăguţule!”

— Vin cu noi, puicuţule !

Abia deschid ochii, ridic capiii, privesc în toate părţile în jurul meu, și zăresc o

droaie întreagă, de băcţi, prietenii mei din *Heidăr!*[41]. Fereastra e deschisă şi odată cu ochișorii lor strălucitori, străbat voioase și zâmbitoare cele dintâi raze ale soarelui cald și luminos de zori de zi.

Privesc în jur, în toate părţile…

— Ian uitaţi-vă la dânsul cum privește!

— De păcătos ce este!

— Nu ne-a recunoscut?

— Ai uitat că azi e *Lag B'omer?*[42]

— *A?* Lag B'omer?!

Cuvântul acesta mă pătrunde ca un fulger prin tot trupul, mă arde și mă face să sar din pat… Într-o clipă sunt în picioare și într-o altă clipă sunt gata spălat și îmbrăcat și caut pe mama… Ea e ocupată cu pregătirea mâncării și cu copilașii cei micuţi…

— Mamă, azi e Lag B'omer !

— Să-ţi fie de bine sărbătorile ! Ei, și ce vrei?

— Să-mi dai ceva de-ale mâncării pentru masa-mare de azi !

— Ce să-ţi dau? Necazurile mele, sau durerile mele?

Așa-mi răspunde mama, dar cu toate acestea e gata să-mi dee porţia pentru dejunul de azi…

Și începe tocmeala: eu vreau cât mai mult, ea îmi dă cât mai puţin… Eu vreau două ouă fierte, ea mă înjură… Atunci încep cu răutate, și ea îmi dă două palme.: „Prind a plânge și ea mă împacă dându-mi un măr… Dar eu vreau o portocală și ea mă înjură… „Gât spurcat ce eşti I Ce mai vrei?"

Iar prietenii mei de partea cealaltă a ferestrei nu-mi dau răgaz:

— Vii odată sau nu?

— Leiba, Leibuţule.

Hai, că ziua nu stă-n loc I

— Hai mai repede I

— Haide, odată!

Cu mari năcazuri o scot la capăt cu mama, Îmi iau porţia de mâncare, partea mea la masa-mare, și zbor proaspăt, înviorat și vesel, spre tovarășii mei, afară, în aerul cald și luminat, și cu toţii coborâm în vale, spre *Heidăr?*

II

La *Heidăr* e un zgomot, un iarmaroc, strigăte și ţipete până la cer… Guri nenumărate vorbesc dintr-odată, masa e încărcată cu tot soiul de mâncăruri… O

---

[41] Heidăr - Școală primară evreiască.

[42] Lag B'omer: serbare consacrată excursiilor școlare

astfel de *Sidă*[43] ca pe zâua de astăzi n-am mai avut! O *sidă* cu rachiu și cu, vin, asta mulţumită prietenului nostru Bercu, fiu' lui Iosif cârciumarul… El a adus o sticlă cu rachiu, rachiu bun, și două gărăfi cu vin, dar vin adevărat profir, făcut de mâna lui Iosif crâșmarul.

Rachiul i l-a dat tată-său, dar cele două gărăfi cu vin le-ai luat singur…

— Adicătelea cum le-ai luat singur?

— De ce nu înţelegi, mă prostule? Le-am lua încetișor din raft, să nu mă vadă nimenea!

— Cum? Asta înseamnă că le-ai furat?

— Ei, și, deșteptule !

— Cum asta: „ei și"? Dar cum rămâiie cu sfânta poruncă: să nu furi?

— Asta am făcut-o de hatârul *Sidei* de azi, zi de sărbătoare, vită ce ești !

— Și dacă-i sărbătoare, se cade să furi?

— Ei, vă place! Ce ziceţi de deșteptul ăsta din ţara deșteptţilor?

— Dar unde scrie așa?

— Iacătă-l ! Acuma vrea să-i spuneţi unde stă scris?

— Spuneţi-i că stă scris în *Sefer-Pralnic*[44]*.*

— În *Peirik Vaikah!*[45]

— La pagina x numărul fix!

— Na-ţi-o bună că ţi-am dres-o !

— Ha-ha-ha!

— Tăceţi copii, vine Mazepa!

Deodată se face tăcere, ca la rugăciunea cea mare… Toţi stau în jurul mesei, cuminţi, lucru mare! Niște copil de aur, tăcuţi, abia scot o şoaptă îngerașii Domnului!…

III

Mazepa. — așa îi ziceam lui *Rebe*[46] al nostru…Adică numele său adevărat e Burăh Moișe, dar fiindcă a venit la noi, nu demult, de la Mazepovca, târgul întreg i-a poreclit Mazepovca-nul, iar noi învăţăceii din *Heidăr* i-am schimbat porecla și din „Mazepovcan" i-am zis „Mazepa". De altfel dacă noi băieţii din *Heidăr* am dat unui *Rebe* un nume atât de frumos.se vede că-l și merită…

Ian să vi-l prezint:

Micuţ, slăbănog și uscăţiv, o caricatură ! Și nici urmă de barbă sau de mustăţi, ori de sprâncene, nimic! Și asta nu fiindcă, ferească Sfântul, le-ar rade, ci fiindcă pur și simplu nu vor să-l crească ! În schimb însă are niște buze și un nas, vai, ce

---

[43] *Sidă*; Banchet.

[44] Seher-Pralnic: codul legilor ebraice.

[45] Peirik Vaikah: un capitol dintr-o carte religioasă.

[46] Rebe: Sensul Institutorului pedagog.

nas! O chiflă, un corn, un adevărat *Șoifăr*[47] Şi are un glas de clopot… rage ca un bou… Cum poate avea o asemenea făptură un gâtlej atât de grozav? Și de unde atâta putere? Când te apucă de mână, cu degetele-i reci şi uscate, te vezi parcă pe ceia lumeşi când îţi trântește palmă, o simţi, nu șagă l…

Nu-i pace să stee cu tine mult de vorbă…

Pentru lucrul cel mai mic, de ești sau nu vinovat, el are o singură vorbă: „Pune-te jos!…

— Rabi, Iosub-Iacob al lui Iosub m-a lovit!

— Pune-te jos !

— Rabi, e minciună! El mi-a dat mai întâiu cu piciorul drept în coastă !

— Pune-te jos!

— Rabi, Haim-Bercu Lapes a scos la mine limba !

— Pune-te jos!

— Rabi, minte ca un mincinos! El m-a strâmbat mai întâiu!

— Pune-te jos!

Și trebuie să te pui; că n-ai încotro… Pană și Eli cel roșcovan, care e un *Bar-Miţvă*[48] și un mire care poartă ceasornic de argint, credeţi că scapă de bătaie? Eli spune că bătaia asta pe care ne-o trage nouă, o să-i iasă pe nas: O să-i vie lui odată la socoteală și o să se răfuiască cu Mazepa așa fel că, zice el, are să-l pomenească cât o trăi! Așa ne spune Eli după fie-ce bătaie, iar noi îl aprobăm cu toţii:

— Amin, din gura ta în urechea lui Dumnezeu !

IV

După ce am făcut rugăciunile de dimineaţă împreună cu Rabi, așa cum e obiceiul, căci nu ne lasă să cetim singuri rugăciunile ca să nu sărim pasagii întregi! - Mazepa ne spune cu vocea lui de leu:

— Ei, copii, acuma spălaţi-vă pe mâini și așezai-vă la *Sidă,* iar după ce veţi face rugăciunea după-masă, vă dau drumul la preumblare !

Noi sunteni obișnuiţi ca în ziua de *Lag B'omer* să luăm masa afară din oraș, la aer curat, pe pământ, subt cerul Domnului, și să aruncăm fărâmături de pâine păsărelelor, ca să știe și ele că-i *Lag B'omer* în lume, dar cu Alazepa nu se fac multe nazuri… Dacă-ţi spune „șezi jos" trebuie să te așezi, căci almintrelea poate să-ţi spuie „Pune-te jos!"…

— Fiţi binecuvântaţi: ne zice Rabi, după ce am făcut rugăciunea pentru pâine.

— Poftim la masă ! îi zicem noi, așa de formă…

---

[47] Șoifăr: Cornul întrebuințat în sinagogi în zilele marilor sărbători evreiești de toamnă.

[48] Bar-Mițvă: ebraic, vârstă în care băiatul trecut de 13 ani, e considerat matur.

— Mâncaţi sănătoși răspunde el, încă nu vreau să mănânc, dar poate că aş face rugăciunea pentru băutură; ce aveţi colo, în gărăfi? Rachiu? ne zice el și întinde mâna lui cea slabă cu degetele-i uscate spre garafa cu rachiu, îşi toarnă un păhăruţ, gustă și strâmbă buzele așa fel, că trebuie să ne ţinem tari ca fierul, ca să nu izbucnim într-un hohot de râs…

— A cui e iuţeala asta? ne întreabă el și mai ia puţin… Nu-i rău rachiul, zău așa! și mai ia oleacă și bea în sănătatea noastră.

— Să trăiţi copii! Dumnezeu să ne ajute ca să ajungem la anul… și., și… dar n-aveţi ceva de o gustare? Văd eu că trebuie să mă spăl pe mâini și în cinstea sărbătorii de azi să stau la masă cu voi!…

Ce s-a întiniplat cu Rabi al nostru? Parcă nu mai e Mazepa ! E vesel, vorbăreţ, cu obrajii aprinși, cu nasul roș și cu ochii strălucitori! Mestecă și vorbește, și arată înspre gărăfile cu vin…

— Ce fel de vin aveţi acolo? Vin de Paști?

Îl gustă și strânge din buze:

— Psss! E o minune !

Bea…

— Demult n-am mai băut așa vin, zău așa !

Și îndreptându-se spre Iosif, băiatul cârciumarului, c'un zâmbet ușor:

— Măi, dare-ar dracu' în pivniţa lui tat-tău! He-he-he! Am văzut eu că are multe butoaie, de toate felurile… Are și vin de stafide… he-he-he!

Să trăiţi, copii! Să dea Dumnezeu să fiţi evrei cinstiţi și credincioși și să… și să… și să destupaţi și cealaltă garafă. Luaţi și voi câte puţin…De ce nu luaţi? Haide, beţi în sănătatea… Să dea Dumnezeu… — numai bine… pentru tot neamul israelit!

Îşi linge buzele, iar ochii i s-a lipesc…

V

Dnpă ce am mâncat și fiecare în parte am făcut rugăciunea, Mazepa ni se-adresează, încurcându-și limba în gură:

— Va să zică ne-am făcut datoria, ha, pe ziua de azi și am făcut *Sida* de *Lag B'omer*…Ei, şi acuma? Ha?

— Acuma o să ne preumblăm puţin!

— Să ne preumblăm! Minunat! Dar încotro?

— În pădurea cea neagră!

— Ha? În pădurea cea neagră? Minunat I

Merg și eu cu voi! E foarte bine să faci o preumblare în pădure, e foarte sănătos, ha? Iată am să vă explic ce înseamnă o pădure…

Și pornim cu toţii, împreună cu Rabi, afară din oraș, iar nouă nu ni-i tocmai la îndemână că Rabi se ţine de noi — dar n avem încotro! Și Rabi pășește în mijlocul nostru, dă din mâini și ne face să înţelegem ce înseamnă o pădure.

— Rostul pădurii, mă-nţelegeţi, e adică, Dumnezeu a creat-o așa, ca să fie plină de copaci, iar pe copaci să fie crengi și crengile să fie pline de frunze, frunze verzi

adicătea, și ele să miroase, adică frunzele, și să împrăștie o aromă plăcută.

Și Rabi trage pe nas mirosul îmbătător, cu toate că suntem încă departe de pădure și eu toate că mirosul nu-i atât de plăcut și de dulce…

— Ha? De ce tăceţi?" ne întreabă Rabi, „mal spuneţi câte ceva frumos, cântaţi vreun cânticel ha! Am fost şi cu cândva băieţel ca voi, am avut şi eu un Rabi, ca şi voi… he-he!

Vorba asta că Rabi a fost și el cândva băieţaș ca noi și a avut un Rabi ca și noi, ni se pare cam nu știu cum şi nu ne vine a crede:

Mazepa-băeţaș?! Ne uităm unul ia altul și ne hlizim pe furiș… Ne închipuim un tablou: cum Rabi al nostru, Alazepa, a fost odată băieţaș și c'a avut și el un Rabi și cum Rabi al lui obişnuia să-l… și parcă ni-i teamă să ne gândim la așa ceva… Numai Eli singur are îndrăzneala şi întreabă:

— Rabi, şi Rabi al dumitale te bătea așa cum ne baţi pe noi?

— Ha? încă ce bătaie… he-he! Ne uităm la Rabi, ne uităm unul ia altul și ne înţelegem între noi… îi ajutăm să râdă „he-he!" atât de mult, până ce ne trezim afară din oraș, departe, în câmpul larg și vesel, în apropiere de păduricea neagră…

VI

În câmp e o plăcere nespusă, un raiu… Iarba verde, mirositoare, florile albe și galbene, musculiţele verzi, sus cerul albastru deasupra noastră, în faţa noastră, în capăt, pădurea în haină de sărbătoare, iar în copaci păsările sar din creangă în creangă și ciripesc, ca și cum ne-ar cânta un imn de întâmpinare, și „bine-aţi venit", pare că ne salută și ziua veselă și liberă de azi *Lag B'omer…*

Căutăm umbră subt un copac uriaș, ca să ne ferim de soarele arzător, și ne așezăm cu toţii jos, cu Rabi în mijlocul nostru.

Rabi e obosit de drum… cade la pământ, se întinde cu faţa în sus, ochii i se lipesc și limba i se încurcă în gură:

— Sunteţi niște copii buni… de aur… copii de evrei, credincioși… vă iubesc pe toţi… și mă iubiţi și voi pe mine… Așa-i că mă iubiţi?

— Ca sarea în ochi! îi răspunde Eli…

— Ha?! Știu că mă iubiţi! îi răspunde Rabi

— Așa să te iubească Dumnezeu! îi râspunde Eli.

— Ne înspăimântăm, tremurăm cu toţii și şoptim lui Eli:

— Dumnezeule, ce faci?!

— Proștilor, ne răspunde Eli râzând, de ce vi-i frică? Nu vedeţi că-i beat?

— Ha? îi zice Rabi cu un ochiu', căci cu celălalt a și aţipit… Ce vorbești de lucruri sfinte?

Toţi sfinţii… zău așa., să aud și eu încaltea…

Și Rabinul nostru adoarme vârtos și sforăitul se aude pe nas, ca un ţipăt de corn, ce se pierde departe-n pădure, — iar noi stăm cu toţii în jurul lui și ne simţim cu inima Ușurată…

— Acesta-i Rabi al nostru? Acesta-i acela de a căruia privire tremurăm de frică?

Acesta-l Mazepa?…

VII

— Copii! De ce stăm ca niște proști? ne zice Eli. „ia să ne gândim la o pedeapsă pentru Mazepa!”.

Groaza ne cuprinde pe toţi…

— De ce vi-i frică, proștilor? ne spune din nou Eli. „Acuma e ca un mort, ca un cadavru.

Frica noastră devine tot mai mare, iar Eli îi trage înainte:

— Acuma putem face cu dânsul tot ce vrem!

Toată iarna ne-a bătut fără milă… cel puţin să ne răzbunăm și noi o singură dată!…

— Ce vrei să-i faci?

— Nimic, vreau numai să-l bag în sperieţi!…

— Cu ce vrei să-l sperii?

— O să vedeţi îndată! ne răspunde Eli, se ridică de pe jos, se apropie de Rabi, îi desface brâul și se adresează spre noi:

— Vedeţi, iată, să-l legăm de copac chiar cu brâul lui, dar așa fel ca să nu se poată dezlega.

Pe urmă unul din noi o să se apropie de el ş-o să-i strige drept la ureche: Rabi, hoţii!

— Și ce o să fie?

— Nimic, o să fugim, iar el o să strige *Șema Israel*[49]*!*

— Până când o să strige?

— Până s-o deprinde!

Și fără să stee mult pe gânduri, Eli îi scoate brâul cu care îi leagă mână peste mână și amândouă de copac, iar noi stăm și privim înfioraţi.

— Acesta-i Rabi al nostru?! Acesta-i cela de a cărui privire tremuram cu toţii? Acesta-i Mazepa?!

— Ce staţi ca niște damblagii? ne zice Eli…

Dacă Dumnezeu a făcut minunea și ni l-a dat în mână pe Mazepa, încateă să-i tragem un joc!!”

Și ne încingem cu toţii de mână și ne întindem ca niște sălbatici în jurul lui Rabi, sărim și ţupăim, batem din palme cântăm taman ca nişte nebuni.

— Ajunge! Destul! ne zice Eli și ne oprim cu toţii, iar Eli — se apropie de Rabi se apleacă spre el aproape de tot, și-i strigă, tare în ureche, cu un strigăt care putea trezi și un mort!

— Ghivalt, Rabi; hoţii, hoţii !

---

[49] Șema Israel, ebraic: Doamne, ascultă implorarea lui Israel…

VIII

…O rupem de fugă cu toţii, ca din pușcă, și ni-i teamă să ne oprim o singură clipă ca să privim în urma noastră… Groaza ne-a cuprins pe toţi, până și pe Eli, cu toate că striga într-una după noi:

— Proștilor, tâmpiţilor, dobitocilor, de ce fugiţi?

— Dar tu de ce fugi?

— Dacă fugiţi voi, fug şi eu!

Am intrat în târg într-un suflet și într-un strigăt: „Hoţii I Hoţii!

Oamenii văzându-ne că alergăm au început să alerge și ei, după noi… Văzând unii că aleargă alţii, s-au pus și ei pe alergătură…

— De ce aleargă lumea?

Dar noi de unde să știm!! Aleargă toţi, alergăm și noi… Cu chiu cu vai unul dintre noi s-a oprit și văzându-l pe el, ne-am oprit cu toţii, dar fără a încetarea strigătele Hoţii ! Hoţii!…

— Unde? Unde? Unde?!

— Colo, în păduricea neagră… au năvălit hoţii peste noi… L-au legat pe Rabi de un copac… Dumnezeu știe dacă mai trăieşte!…

IX

…Dacă cumva ne invidiaţi că suntem liberi, că nu umblăm la *Heidăr*[50] — căci Rabi e bolnav la pat — e în zadar, în zadar! Nimeni nu știe cum îl strânge gheata pe altul… Nimeni nu știe, nimeni, cari sunt hoţii cei adevăraţi… Aproape nici nu ne mai vedem între noi, iar când ne întâlnim, cea dintâi vorbă e: „Ce face Rabi?, căci s-a sfârşit cu Alazepa!

Iar când facem rugăciunea, ne rugăm la Dumnezeu pentru Rabi, și plângem, plângem încet:

„Doamne, — Dumnezeule I Doamne-Dumnezeule!

D’apoi Eli? Nu. Ne mai întrebaţi de Eli, lua I-ar naiba să-l iee pe Eli-ăsta!

Epilog

…După ce Rabi s-a făcut sănătos — căci a stat două săptămâni la pat vorbind într-aiurea din cauza temperaturii, am venit la *Heidăr,* dar abia l-am recunoscut, într-atâta îl schimbase boala.

Unde a dispărut glasul său de leu? Iușca a dat-o dracului, a aruncat-o… S-a sfârșit cu: „Pune-te jos!” s-a sfârșit cu Mazepa, iar în figura lui era parcă întipărită

---

[50] Heidăr: școală primară, evreiască.

un fel de groază…

Un sentiment de adânc regret s-a furișat în sufletele noastre, și dintr-odată, ca prin farmec, Mazepa devine scump și drag inimii noastre!

Să ne spuie el vreo vorbă rea, sau să ne facă vreo mustrare? Ași, nimic, nicio vorbă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic…

Deodată însă, în timp ce ne învaţă, se opreşte în mijlocul nostru și ne roagă frumos să povestim înc-odată cum s-a întâmplat atuncea, în zi de *Lag B'omer* istoria cu hoţii…

Iar nouă nu ni-i lene, și-i istorisim înc-odată aceiași bine studiată poveste, pe de rost, cum au ieşit deodată hoţii din pădure, cum s-au năpustit asupra lui, cum l-au legat, cum au vrut să-l omoare cu un cuţit, cum am rupt-o noi de fugă spre oraș și cum cu "ghivalt-ul" nostru i-am scăpat viaţa…

Rabi, cu ochii închiși, ne ascultă până la sfârșit, în urmă scoate un oftat și deodată ne întreabă:

— Va să zică ştiţi sigur că erau hoţi?

— Dar ce alta puteau fi?

— Poate că erau niște strigoi?

Și ochii lui Rabi privesc undeva departe, în lume… iar nouă ni se pare că pe buzele sale groase plutește un zâmbet ironic…

CUPRINSUL

Şalom Alehem (Schiţă biografică) 2
Staţia Baranovici. 3
La regele Ahasverus 12
Doi antisemiţi 23
Al zecelea 29
Concurenţii 33
Hoţii 38